

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra sociální práce

Diplomová práce

Integrace Ukrajinců v Českých Budějovicích

Vypracovala: Bc. Veronika Šillerová
Vedoucí práce: doc. Mgr. et. Mgr. Jitka Vacková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Abstrakt

Klíčová slova: imigrant, integrace, Ukrajinci

Diplomová práce nese název Integrace Ukrajinců v Českých Budějovicích. Teoretická část práce je členěna do šesti kapitol. První kapitola vysvětluje základní pojmy tématu integrace cizinců, jako je například migrace, imigrant či azylant. Druhá kapitola se vztahuje k pojmu integrace, která je podrobně definována, a jsou zde popsány její základní oblasti. Poté se v práci věnují sociální integraci a jejím dimenzím. Třetí kapitola popisuje integrační politiku v České republice a jeden z nejvýznamnějších dokumentů týkajících se této problematiky, tedy Zásady koncepce integrace cizinců v ČR, které jsou základním východiskem a nástrojem politiky vlády pro přípravu Aktualizované Koncepce integrace cizinců na území České republiky. Právní úpravě a dvěma základním zákonům upravujícím tuto problematiku je vyhrazena čtvrtá kapitola. Pátá kapitola pak ukazuje cizince v České republice z pohledu čísel a statistik. Obsahem šesté kapitoly je základní charakteristika ukrajinských imigrantů v ČR a poslední, tedy sedmá kapitola, se věnuje organizacím zaměřeným na pomoc cizincům v Českých Budějovicích.

Cílem práce je zjistit, jaká pozitiva a negativa ve vyskytují při integraci Ukrajinců v Českých Budějovicích. Byly stanoveny tyto dvě výzkumné otázky:

VO1: Jaká pozitiva a negativa se vyskytují v integraci Ukrajinců žijících v Českých Budějovicích?

VO2: Využívají Ukrajinci v Českých Budějovicích organizace zaměřené na pomoc cizincům?

Z metodologického hlediska jsem aplikovala kvalitativní výzkum, kterého se zúčastnilo 11 informantů. Jako technika terénního sběru dat byl použit polostrukturovaný rozhovor. Výsledky byly následně vyhodnoceny pomocí metody vytváření trsů.

Výsledky kvalitativního výzkumu jsou členěny do 5 kapitol. První čtyři kapitoly se věnují první výzkumné otázce, tedy jednotlivým oblastem integrace - znalosti jazyka,

ekonomické a sociální soběstačnosti, orientaci ve společnosti a kultuře a vztahu mezi majoritou a menšinou. Pátá kapitola se vztahuje ke druhé výzkumné otázce, a to k postoji Ukrajinců k organizacím zaměřeným na pomoc cizincům.

Výsledky týkající se první výzkumné otázky ukázaly několik pozitiv i negativ, která lze vysledovat při integraci Ukrajinců v Českých Budějovicích. Hlavní negativa se projevila v oblasti znalosti jazyka - problém s výslovností některých hlásek (ř), nesrozumitelnost zákonů a odbornějších textů, psaní háčků a čárek či vyplňování formulářů. Problém mají Ukrajinci také s tím, když s nimi někdo mluví moc rychle, používá slangové výrazy či užívá nářečí. Z rozhovorů vyplynula v této oblasti i pozitiva, tedy to, co informantům pomáhá - nebo by mohlo pomoci - zmíněná negativa zmírnit či odstranit. Doporučují najít si mezi Čechy přátele a komunikovat s nimi, neuzavírat se pouze uvnitř ukrajinské komunity a zapojit se do pracovního procesu, což podle nich výrazně zlepšilo jejich jazykovou znalost. Pro zlepšení úrovně čtení a psaní si čtou dětské pohádky, jednoduché časopisy, píšou si deníky, případně si dopisují s přáteli v českém jazyce. Dále také podle nich při osvojování jazykových dovedností dobře slouží sledování pořadů v české televizi a poslech rádia.

V oblasti ekonomické a sociální soběstačnosti jsem se zaměřila na dvě oblasti – zaměstnání a bydlení. V oblasti zaměstnání se vyskytuje hned několik závažných problémů. U drtivé většiny informantů neodpovídá jejich zaměstnání vzdělání získanému na Ukrajině. S tím souvisí problém sehnat zaměstnání u vysokoškolsky vzdělaných imigrantů. Setkali se i s diskriminací u výběrových řízeních z důvodu jejich původu. Pozitivem je, že pro méně vzdělané imigranty není složité sehnat zaměstnání a že všichni informanti jsou také spokojeni se svým platovým ohodnocením. Také v oblasti bydlení z rozhovorů vyplynulo několik negativ. V tomto případě však informanti nehovořili o své vlastní zkušenosti, ale o zkušenosti svých známých. Jedná se především o problémy s pronajímateli bytů. Ti imigrantům z Ukrajiny odmítají vystavit potvrzení o ubytování, které potřebují dokládat na cizineckou policii, nevystavují či neprodlužují nájemní smlouvy a také jim neumožňují přihlásit se v daném bytě k trvalému pobytu. Sami informanti jsou se svým bydlením spokojeni a

uvádějí, že pro ně není problém sehnat si odpovídající bydlení, což jsou jednoznačná pozitiva.

V oblasti orientace ve společnosti a kultuře je podle většiny dotazovaných hlavním negativem špatná orientace imigrantů v zákonech, jejich nedostatečné právní povědomí. Současně nejsou spokojeni s tím, jakým způsobem s nimi jednají mnozí zaměstnanci českých úřadů. Kultura je podle nich podobná, ale vnímají zásadní rozdíly v důležitých záležitostech, jako je rodina a rodinný život, vedení dětí ke vzdělání a také jim vadí slavení svátků v jinou dobu, než na kterou jsou z domova zvyklí.

Vztahy mezi majoritou a menšinou byly dalším okruhem zkoumání. Negativa se vyskytují i zde, a to v podobě stydlivosti Ukrajinců při navazování konverzace s Čechy, vadí jim také malá aktivita ze strany státu v oblasti budování dobrých vztahů mezi oběma národy a také nezájem Čechů o navazování konverzace či přátelských vztahů s nimi. Pozitivity, která by zmíněná negativa mohla zmírnit, jsou multikulturní akce, které by mohl stát pořádat za účelem zlepšení vztahů Čechů k jiným kulturám a podpora multikulturní výchovy už na základních školách.

Druhá výzkumná otázka se týká pomáhajících organizací. Ukázalo se, že mnozí imigranti tyto organizace téměř neznají, a tudíž jejich služby nevyužívají. K otázce jejich užitečnosti se někteří nechtěli vyjádřit právě z důvodu neznalosti. Avšak ti, kteří se vyjádřili, je hodnotí jako velmi užitečné či užitečné, což je nadějně pozitivní zjištění.

Diplomová práce může sloužit jako studijní materiál pro studenty sociálních oborů i pro širokou veřejnost, která se o problematiku cizinců zajímá, a také jako podklad pro srovnání s dalšími výzkumy o integraci Ukrajinců v České republice.

Abstract

Key words: immigrant, integration, Ukrainians

The diploma thesis is named Integration of Ukrainians in České Budějovice. The first chapter explains the basic concepts related to the topic of integration of foreigners, such as migration, immigrant or refugee. The second section refers to the concept of integration, which is defined in detail, there are described the basic points of the integration and then I focus on social integration and its dimensions. The third chapter describes the integration policy in the Czech Republic and one of the most important documents relating to this issue, therefore Principles of concept of Immigrant Integration in the Czech Republic. They are an essential starting point for a policy instrument of the Government for the preparation of the Updated Concept for the Integration of Foreigners in the Czech Republic. The fourth chapter is dedicated to legislation and two basic laws governing this issue. The fifth chapter concerns foreigners in the Czech Republic in terms of numbers and statistics and sixth chapter includes basic characteristic of Ukrainian immigrants in the country. The last chapter is devoted to organizations aimed at helping foreigners in the České Budějovice.

The aim is to find out what the positives and negatives are in the integration of Ukrainians in the České Budějovice. They were provided the following two research questions:

1. What are the positives and negatives in the integration of Ukrainians living in the České Budějovice?

2. Do Ukrainians attend some organization focused on helping foreigners in the České Budějovice?

From a methodological perspective, I applied qualitative research, which was attended by 11 informants. I use a semi-structured interview technique as field data collection. Results were evaluated using the cluster method.

Qualitative research results are divided into 5 chapters. The first four chapters are devoted to the first question, which is individual areas of integration - Knowledge of the language, economic and social self-sufficiency, orientation in society and culture,

and the relationship between the majority and the minority. The fifth chapter refers to the second research question - Opinion of Ukrainians to organizations aimed at helping foreigners.

Results related to the first research question revealed some positives and negatives that occur in the integration of Ukrainians in the České Budějovice. The main negatives were revealed in language skills - Problems with the pronunciation of certain letters (ř), incomprehensibility of laws and more technical texts, writing diacritics over letters or filling out forms. They also have a problem; when someone speaks too fast to them, or uses slang or local dialect. The interviews revealed some positives. For example, what can help informants or could help the negatives be reduced or removed. They do not recommend settling down only with Ukrainians, but should find Czech friends and communicate with them and participate in the work process. They think it will considerably improve their language skills. To help improve the level of reading and writing they read children's fairy tales, easily readable magazines and they write diaries or they correspond with friends in the Czech language. It also helps to watch Czech TV and listen to radio.

In the field of economic and social self-sufficiency, I focused on two areas - Employment and housing. In the field of employment there exist several serious problems. For the vast majority of informants their job does not correspond to the education acquired in the Ukraine. It is connected with young immigrants with university degree, who try to get a job. They met with discrimination at the interview because of their origin. The positive thing is the less-educated immigrants do not find it difficult to get a job and that all the informants are also satisfied with the salary. Several negatives were also shown in the housing sector, but informants were not talking about their own experiences, but the experiences of their friends. These are mainly problems with landlords who refuse to issue a certificate of accommodation for immigrants from the Ukraine. They need to prove it the foreign police. Further, landlords do not give them or do not prolong the lease agreement and not allow them to report for a permanent stay in the rented apartment. Informants are satisfied with their housing, and

they say that is not a problem for them to get adequate housing, which are clear positives.

According to informants in the field of society and culture is a major downside of poor orientation of immigrants in the law, in rights and duties and employee access at offices. Culture is, according to them, similar, but they see major differences on important matters such as the family and family life, how they lead children to education and they do not like celebrating festivals at a different time.

Another part of research were relations between the majority and the minority. Negatives also occur in the form of shyness in Ukrainians when making conversation with Czechs, they also bothers them little activity from the government to promote good relations between nations and the lack of interest of the Czechs in establishing conversations and friendly relations with Ukrainians. Positives could be a multicultural event that the government could organize to improve relations between Czechs and other cultures and promoting inter-cultural education in elementary schools.

The second research question concerns the organizations that are trying to help them. It turned out, immigrants do know about these organizations they do not attend them that much. The question of their usefulness is complicated. Some of the informants just did not want to comment on the organizations because of ignorance but those who have experience with them expressed it as very useful or rather useful.

The diploma thesis can be used as a study material for students of social sectors and the general public who are interested in the issue of foreigners, as well as a basis for comparison with other studies on the integration of Ukrainians in the Czech Republic.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 14.8.2015

.....

Bc. Veronika Šillerová

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce, doc. Mgr. et. Mgr. Jitce Vackové, PhD., za cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále můj dík patří všem informantům, kteří mi ochotně poskytli rozhovory.

Obsah

ÚVOD	13
1 SOUČASNÝ STAV	15
1.1 Terminologie.....	15
1.1.1 Migrace	15
1.1.2 Imigrant	16
1.1.3 Uprchlík.....	16
1.1.4 Žadatel o udělení mezinárodní ochrany, azylant.....	16
1.1.5 Menšina	17
1.2 Integrace.....	17
1.2.1 Základní oblasti integrace	18
1.2.2 Sociální integrace	18
1.3 Integrační politika ČR.....	21
1.3.1 Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky	22
1.3.2 Priority Aktualizované Koncepce integrace cizinců	23
1.4 Právní úprava	26
1.4.1 Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.....	26
1.4.2 Zákon 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů	29
1.5 Cizinci v ČR z pohledu statistik	30
1.6 Ukrajinci v ČR.....	34
1.6.1 Důvody imigrace do ČR.....	34
1.6.2 Pracovní uplatnění ukrajinských imigrantů v ČR.....	35
1.6.3 Klientský systém	35
1.6.4 Návrat do své vlasti.....	36
1.7 Organizace zaměřené na práci s cizinci v Jihočeském kraji.....	37
1.7.1 Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)	37
1.7.2 Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)	38
1.7.3 Poradna pro cizince a migranty, Diecézní charita České Budějovice.....	40
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	42

2.1	Cíl práce	42
2.2	Výzkumné otázky	42
3	METODIKA	43
3.1	Operacionalizace pojmů	43
3.2	Použité metody a techniky sběru dat	44
3.3	Výzkumný soubor	45
3.3.1	Způsob výběru výzkumného souboru	45
3.3.2	Charakteristika výzkumného souboru	46
3.4	Realizace výzkumu	46
4	VÝSLEDKY	48
4.1	Znalost jazyka	50
4.1.1	Oblast mluvení	52
4.1.2	Oblast čtení	53
4.1.3	Oblast psaní	54
4.1.4	Oblast porozumění mluvenému slovu	56
4.2	Ekonomická a sociální soběstačnost	60
4.2.1	Zaměstnání	62
4.2.2	Bydlení	65
4.3	Orientace ve společnosti a kultura	69
4.4	Vztahy mezi majoritou a menšinou	77
4.5	Pomáhající organizace	86
5	DISKUZE	89
5.1	Diskuze k VO1	90
5.2	Diskuze k VO2	105
5.3	Možná zkreslení výzkumu	106
6	ZÁVĚR	107
7	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	110
8	PŘÍLOHY	119

Seznam použitých zkratk

CPIC – Centra na podporu integrace cizinců

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům

ÚVOD

Integrace cizinců je odpovědí na zvyšující se mezinárodní migraci, která má významný dopad v oblasti politické, ekonomické, sociální, demografické, psychologické, ale i kulturní, a to jak na země emigrační a tranzitní, tak především na země imigrační. V české společnosti v posledních letech stále roste význam a aktuálnost této otázky. Atraktivita českého prostoru pro cizince narostla zejména po vstupu našeho státu do Evropské unie. Ačkoliv není v české společnosti ve srovnání s dalšími evropskými zeměmi počet imigrantů nikterak velký, vykazuje česká společnost vůči cizincům často velkou nedůvěru a trpí předsudky. Vidí v imigrantech potenciální nebezpečí a často také ekonomickou hrozbu. S tímto jevem souvisí i nutnost vytvářet nově příchozím obyvatelům naší země vhodné podmínky k integraci.

Výsledkem procesu integrace může být buď bezproblémové soužití prostřednictvím získání právního statusu a případné následné získání občanství nebo asimilace, či ilegální pobyt na území státu a segregace od majoritní společnosti. Jedinec se snaží postupně se začlenit do existujícího společenského celku jako jeho rovnoprávný člen. To znamená, že přijímá pravidla dané společnosti, potažmo státu, ctí její základní principy a zákony a učí se normám. Ta se mu "na oplátku" snaží splnit hlavní cíl integrace, a sice soběstačnost: aby mohl vést nezávislý život, a to jak z hlediska zaměstnání, vzdělání, sociálních sítí a participace ve společnosti.

Studium ukrajinské menšiny v České republice je významné především z toho důvodu, že právě imigranti z Ukrajiny tvoří dlouhodobě téměř 35% ze všech cizinců v ČR a jsou tak nejpočetnější skupinou cizinců na našem území. Občané České republiky mnohdy na přistěhovalce z Ukrajiny nahlíží pouze jako na zdroj levné pracovní síly. Důvody pro migraci z Ukrajiny je možno hledat zejména ve špatné socioekonomické situaci země, kdy tamní průměrná mzda činí v přepočtu okolo 6500 Kč, ale ceny spotřebního zboží, potravin či bydlení jsou jen o málo nižší, než v České republice.

Mým cílem v teoretické části práce bylo vysvětlit základní pojmy týkající se integrace cizinců v České republice, shrnout základní legislativní ukotvení a zaměřit se

na specifika integrace ukrajinské menšiny. Úkolem praktické části práce bylo zjistit, jaká negativa a pozitiva se vyskytují při integraci Ukrajinců do České republiky, co jim v této integraci brání, co jim pomáhá a jak jim česká společnost může v tomto jejich náročném životním kroku pomoci. V kapitole Diskuze se pak snažím výsledky kvalitativního výzkumu shrnout, okomentovat a porovnat s odbornou literaturou či dosavadními výsledky výzkumů této problematiky.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Terminologie

V této části práce je důležité vymezit základní pojmy týkající se problematiky migrace a integrace cizinců.

1.1.1 Migrace

Podle Terminologického slovníku MVČR (© 2015), je **migrace** přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje.

Migrace se člení na migraci **vnitřní** a **vnější**. **Vnitřní migrací** se rozumí prostorová mobilita v rámci státních hranic (Jandourek, 2001). **Migrace vnější** neboli mezinárodní migrace označuje změnu obvyklého místa pobytu mezi národy (Heer, 2001). Tento typ migrace dále členíme na **emigraci** a **imigraci**, což jsou pojmy vyjadřující směr migračního pohybu z hlediska konkrétní země. Podle Jandourka (2001) je emigrace neboli vystěhovalectví označení pro dlouhodobější dobrovolné i nedobrovolné opuštění domovského území například z ekonomických či politických důvodů. Z hlediska země, do které emigranti přicházejí, se jedná o imigraci (Jandourek, 2001).

Migrační trendy se vyznačují zpravidla dvěma pohyby – z jihu na sever a z východu na západ (Demografie, © 2004 – 2014). Specifické faktory, které ovlivňují migraci se dají rozdělit na „push“ faktory a „pull“ faktory. Do „push“ faktorů patří ekonomická nestabilita, zhoršování životního prostředí, náboženské, válečné a národnostní střety, zatímco „pull“ faktory migranty přitahují a v první řadě jsou to svoboda, vysoká životní úroveň, ekonomická prosperita, politická stabilita a možnost seberealizace (Demografie, © 2004 - 2014).

1.1.2 Imigrant

Za **imigranta** považujeme přistěhovalce, který žije na území České republiky nejméně po dobu jednoho roku (tzn. bylo mu uděleno dlouhodobé vízum nebo povolení k dlouhodobému pobytu) (Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců, 2015).

Pro účely zákona o pobytu cizinců se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie (Zákon 326/1999 Sb.). Jinak řečeno za cizince jsou v České republice považovány osoby s jiným než českým státním občanstvím, osoby bez státního občanství a rovněž osoby s více občanstvími, z nichž žádné není státním občanstvím ČR (Terminologický slovník MVČR, © 2015).

Zákon zároveň rozlišuje cizince do tří kategorií, a to občany Evropské unie, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska (zkráceně občané EU) a jejich rodinné příslušníky jako první kategorii, občany zemí mimo Evropskou unii (zkráceně „občané třetích zemí“) jako druhou kategorii a cizince bez ohledu na hranice Evropské unie jako kategorii třetí (Zákon 326/1999 Sb.).

1.1.3 Uprchlík

Uprchlík je podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků (1951) osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodu rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých společenských názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti.

1.1.4 Žadatel o udělení mezinárodní ochrany, azylant

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany je cizinec, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu nebo cizinec, který podal žádost o azyl, resp. o mezinárodní ochranu, v jiném členském státě Evropské unie, je-li Česká republika příslušná k jejímu posuzování (Zákon 325/1999 Sb.).

Azylant je cizinec, kterému byl udělen azyl a to po dobu platnosti rozhodnutí udělení azylu (Zákon 325/1999 Sb.).

1.1.5 Menšina

Žilová (2005) vysvětluje pojem **menšina (minorita)** jako skupinu lidí, která má společné určité sociálně demografické znaky a svým počtem se odlišuje od většinové společnosti.

1.2 Integrace

Integrace znamená sjednocení, začlenění nebo také spojení části celku (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, 1999). Pokud ji chceme vysvětlit v souvislosti s cizinci, znamená pak integrace cizinců proces postupného začleňování imigrantů do existujících struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, 1999). Je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, 1999).

Integrace je dynamický dlouhodobý oboustranný proces, který vyžaduje zapojení nejen cizinců a jejich potomků, ale i majoritní společnosti (Postup realizace Koncepce integrace cizinců, 2013). Záměrem veškerých integračních opatření je docílit oboustranně přínosného soužití nově příchozích i obyvatelstva přijímající země (Postup realizace Koncepce integrace cizinců, 2013).

Dvořáková a Rothfus (2008) vysvětlují integraci také jako vrůstání do nové společnosti, pro původní obyvatele aktivní participaci na společenském dění, které v současné době zahrnuje i soužití s lidmi jiné barvy pleti, vyznání, politického přesvědčení, sociální příslušnosti aj.

Niessen a Schibel (2005) uvádí, že integrace je, kromě toho, že je to vztah mezi státem a migrantem, také procesem, v němž probíhá těsná spolupráce mezi vládními a nevládními činiteli na různých úrovních. Patří sem např. političtí představitelé, neziskové organizace podporující cizince, ale také média. Tito činitelé mají v rámci svého postavení za úkol formovat a podporovat pozitivní postoje veřejnosti vůči cizincům (Niessen a Schibel, 2005).

1.2.1 Základní oblasti integrace

Integrace cizinců probíhá v několika rovinách a je podmíněna spoluprací jednotlivých složek společnosti.

Barša (1999) na základě oblastí integrace cizinců rozděluje integraci do **tří rovin**, z nichž můžeme odvodit **pět základních oblastí integrace**:

1. Kulturní integrace
2. Sociálně-ekonomická integrace
3. Občansko-politická integrace.

Proti němu Horáková (1997) rozlišuje mezi **čtyřmi základními oblastmi integrace**:

1. Sídlní integrace
2. Politická integrace
3. Společenská integrace
4. Kulturní integrace.

Vzhledem ke studovanému oboru se budu pro účely diplomové práce detailněji zabývat sociálně-ekonomickou (podle Horákové společenskou) integrací.

1.2.2 Sociální integrace

Sociální integraci lze chápat jako proces začleňování jedince do již existujícího sociálního systému hostitelské společnosti, které probíhá v mnoha oblastech (Rákoczyová, Pořízková, 2009). Martikainen (2005, str. 3) definuje sociální integraci jako „procesy, jimiž jsou jednotlivci a skupiny přistěhovalců včleňování do různých sociálních arén a segmentů nové hostitelské společnosti. Integrace je obousměrný

proces, v němž přistěhovalci i hostitelská společnost nabývají nových rysů v důsledku vzájemné interakce.“

Důležité je zde vytváření vztahů mezi jednotlivci a jejich postoje vůči majoritě, ale týká se v neposlední řadě také uznání odlišnosti (Rákoczyová, Pořízková, 2009).

Řeší nejen konkrétní mezilidské komunikace a vzájemné vztahy imigrantů a majority, ale i vztah samotných cizinců k integraci jako ke společnému životu s majoritou hostitelské země (Rákoczyová, Pořízková, 2009).

Hostitelskou společnost lze vnímat jako ucelený systém, který je diferencovaný, ale současně představuje celek s vytvořenou určitou strukturou a mírou soudržnosti (Rákoczyová, Pořízková, 2009). Zatímco „domácí“ občané jsou navzájem odlišní uvnitř společnosti, přistěhovalci představují, jak uvádí Sartori (2011), odlišnosti pocházející zvenčí. Jedná se zde především o různé odlišnosti v různých oblastech, ať už v oblasti jazyka, zvyklostí, náboženského vyznání či etnika (Rákoczyová, Pořízková, 2009).

Vzájemné soužití může vést buď k úplnému splynutí přistěhovalců s majoritní většinou, nebo může být snaha o integraci provázena mnoha problémy (Rákoczyová, Pořízková, 2009). Může docházet k trvalému vydělení přistěhovalců v procesech marginalizace a segregace, případně k jejich začleňování do okrajových subkultur hostitelské společnosti (Rákoczyová, Pořízková, 2009). Všechny tyto varianty lze chápat jako alternativy integrace, přičemž marginalizace a segregace představují pro společnost nezanedbatelná rizika, tak ani úplné splynutí nemusí být žádoucí (Rákoczyová, Pořízková, 2009). Jak upozorňuje Sayad (2004) tím, co je dnes v sázce, není integrovat několik lidí na okraj společnosti, ale integrovat společnost jako celek. Čím větší a silnější je integrace celku, tím snazší je podle něj integrovat do toho celku každou z jeho částí, starých i nových (Sayad, 2004).

V ideálním případě si sociální integrace zachová prostor pro různorodost, zejména v oblasti kulturní a náboženské a hlavní důraz na integraci je pak kladen v oblasti jazykové a také na znalost a dodržování liberálně-demokratických principů (Barša, Baršová, 2005).

Proces sociální integrace imigrantů probíhá v několika rovinách, a to v mikro-, mezo- a makro- sociálním kontextu (Asselin et al. 2006). Na mikroúrovni jde o interakce mezi jednotlivci, mezoúroveň představuje vztahy mezi skupinami a institucemi a procesy na mikroúrovni charakterizuje spíše působení neosobních mechanismů, které není možné spojovat s konkrétními akcemi jednotlivců či skupin v lokalitě (Asselin et al. 2006).

1.2.3 Dimenze sociální integrace

Při sociálním začleňování imigrantů se nejedná o jednolitý proces, ale o výsledek působení dílčích dimenzí. Tyto dimenze vymezuje Esser (2000) jako:

1) **Strukturální dimenze**, která zahrnuje získání práv a přístup k institucím dané hostitelské země. Směřuje především k získání ekonomické samostatnosti, zejména prostřednictvím uplatnění na trhu práce.

2) **Kulturní dimenze** představuje klíčové znalosti a kompetence dané společnosti, která může být v souladu se zachováním některých původních kompetencí. Podle Martikainena (2003) se jedná o poznání a o určité přizpůsobení místním hodnotám, normám a vzorcům chování.

3) **Interaktivní dimenze** znamená přijetí a začlenění přistěhovalců do primárních vztahů a sociálních sítí přijímající společnosti a projevuje se zejména v jejich charakteru, četnosti a kvalitě.

4) **Identifikační dimenze** zahrnuje pocit sounáležitosti a identifikace se sociálními skupinami. Podle Midgala (2004) může být součástí identity příslušnost ke společnosti hostitelské země i k zemi původu.

1.3 Integrační politika ČR

Migrační manifest (Deset zásad pro českou migrační politiku):

- „1. Mezinárodní migrace je přirozený proces.
2. Migrace musí být ve veřejné diskusi prezentována vyváženě.
3. Zachovejme právo na azyl a respekt k integraci žadatelů o mezinárodní ochranu.
4. Některým cizincům nelze upřít možnost žít v České republice.
5. Je třeba podporovat návrat migrantů do legality.
6. Migrantů musí mít pobytový status nezávislý na své rodině.
7. Každý cizinec musí mít možnost naplňovat své základní lidské potřeby.
8. Zabraňme vykořisťování pracujících migrantů a porušování jejich sociálních práv.
9. S narůstající délkou pobytu narůstají i práva cizinců.
10. Integrace migrantů je obousměrný proces.“ (Migraceonline, © 2007).

Integrační politiky představují činnosti směřující k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice – v případě EU přes její vnější hranice – a jejich pobytu na území států, jejichž nejsou občany (Baršová, Barša, 2005). Cílem těchto politik je „*je podpořit proces začleňování přistěhovalců – jako jednotlivců či skupin – do hostitelských společností*“ (Baršová, Barša, 2005, str. 10).

Integrace cizinců na území České republiky je součástí aktivní politiky vlády. Politika vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců vychází z mezinárodních závazků České republiky, mezinárodně uznávaných principů, standardů, zkušeností a doporučení odborných orgánů Rady Evropy a Evropské unie (Zásady koncepce integrace cizinců, 1999).

Jak uvádí Babická (2011), v České republice je problematika integrace cizinců poměrně novým fenoménem. V dobách komunismu byla možnost migrace do Československa i z něj omezená a tak kontakt s cizinci nebyl významný (Babická In Scheu, 2011). Zvrat nastal po roce 1989, kdy se po pádu komunismu otevřely hranice (Babická In Scheu, 2011).

Barša a Baršová (2005) uvádí, že tato nová situace donutila stát řešit otázky týkající se postavení cizinců a podmínek k jejich integraci. Hlavní roli zde dostalo Ministerstvo vnitra ČR, které začalo pracovat na vzniku dokumentů upravujících integraci imigrantů (Barša, Baršová, 2005).

1.3.1 Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky

Jako jeden z nejvýznamnějších dokumentů týkajících se problematiky integrace byly Usnesením vlády ČR č. 689 ze 7. 7. 1999 přijaty „*Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky*“ (MVČR, © 2015).

Zásady integrace cizinců na území České republiky jsou základním východiskem a nástrojem politiky vlády pro přípravu *Koncepce integrace cizinců na území České republiky*. Zaměřují se na možnosti realizace integrace cizinců v podmínkách České republiky, vytváří podmínky k rozvoji dobrých vztahů mezi komunitami a současně podporují boj proti nelegální migraci i ostatním nelegálním aktivitám v této oblasti.

Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky obsahují 15 zásad, ve kterých je zdůrazněn především rovný přístup a příležitosti, pozitivní přístup k migraci, převzetí odpovědnosti státu za vytváření vhodných podmínek atd. Úplné znění této koncepce je zařazeno do příloh (příloha 3).

Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců je každoročně předkládána vládě. V roce 2006 byla stávající Koncepce zrevidována a vzniká tak „*Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců*“ (dále jen Aktualizovaná koncepce) schválená usnesením vlády ČR č. 126 z 8. 2. 2006. V Aktualizované Koncepci dochází především ke specifitějšímu rozpracování a definování samotné integrace a ke zkonkrétnění nástrojů, jimiž bude integrace docílena (MVČR, © 2015).

1.3.2 Priority Aktualizované Koncepce integrace cizinců

Priority Aktualizované Koncepce jsou popsány v dokumentu *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití*, který zpracovává ministerstvo vnitra. Obsahuje opatření konkrétní opatření zacílená do **čtyř klíčových oblastí** předpokladů úspěšné integrace cizinců – znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, orientace ve společnosti a vztahy mezi komunitami. Z těchto klíčových oblastí integrace budou vycházet i ve svém výzkumu.

1.3.2.1 Znalost českého jazyka

Znalost jazyka je nezbytná pro začlenění do společnosti a rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a většinovou společností (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Cílem integrační politiky v této oblasti je zajistit co nejširší regionální dostupnost kurzů českého jazyka pro dospělé cizince, a to pro různé stupně pokročilosti včetně kurzů profesního jazyka (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Nabídka jazykových kurzů je doplněna o alternativní možnosti výuky či samostudia českého jazyka (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014). Kurzy jsou poskytovány v rámci regionálních Center na podporu integrace cizinců, v rámci projektů místních samospráv, nestátních neziskových organizací a dalších subjektů (např. škol, úřadů práce v rámci rekvalifikace atd.) (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Znalost českého jazyka představuje hlavní předpoklad úspěšné integrace. Zájem cizinců o znalost českého jazyka je mj. motivován povinností prokazování znalosti českého jazyka (na úrovni A1) jako jedné z podmínek pro získání povolení k trvalému pobytu (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

1.3.2.2 Ekonomická a sociální soběstačnosti

Pod tuto prioritu spadá znalost svých práv a povinností, podmínek zaměstnávání a podnikání a opatření této priority by měla směřovat k podpoře přístupu cizinců na trh práce, jejich schopnosti na trhu práce setrvat a zajištění boje proti diskriminaci cizinců (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Hlavní aktivity, na které je třeba se podle Koncepce zaměřit, směřují k podpoře projektů zaměřených na aktivní kontaktování a podporu cizincův jejich přirozeném prostředí prostřednictvím terénní sociální práce, k posilování sociálně právního poradenství cizincům, včetně seminářů na konkrétní témata související s pobytem, zaměstnáním a podnikáním cizinců nebo např. k monitorování vývoje situace a postavení cizinců v jednotlivých regionech a lokalitách s cílem efektivně řešit vznikající problémy (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Výše uvedené by se dalo shrnout tak, že hlavním cílem je tedy právě dosažení ekonomické a sociální soběstačnosti a to především získáním a udržením zaměstnání, přiměřeného bydlení a získání důležitých informací, které se těchto oblastí týkají.

1.3.2.3 Orientace cizince ve společnosti – informovanost cizinců

V rámci tohoto principu by měla být cizinci zajištěna plná informovanost ve všech fázích jejich pobytu (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Pro včasné a efektivní zapojení cizinců do společnosti je nezbytné pomoci jim orientovat se v novém prostředí, hodnotách a zvyklostech dané země a tím co nejvíce snížit riziko jejich zranitelnosti (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Konkrétní znalosti, které by měl cizinec po příchodu do nové země získat, se týkají hodnot společnosti v České republice, resp. v EU (zásady demokracie, rovnosti žen a mužů, důstojnosti lidské bytosti a ochrany lidských práv), dále systému institucí a úřadů v České republice, historie státu, právního řádu, politického uspořádání státu,

kulturních odlišností apod. (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

1.3.2.4 Vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti

Jako hlavní cíl je zde stanoveno podporovat harmonické a bezkonfliktní soužití mezi cizinci a většinovou společností a zabránění izolaci či sociálnímu vyloučení cizinců (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014). Komunikace a navazování kontaktu mezi občany jedné země zmírňuje negativní jevy a xenofobii (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Protože integrace je oboustranným procesem, který musí být založen na vzájemném přínosu pro obě strany, je třeba podporovat otevřenost společnosti, vzájemnou komunikaci a aktivity propojující obě strany (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Důležité je zapojovat do vzájemných kontaktů mezi cizinci a majoritou nové subjekty (např. školy, kulturní či sportovní kluby, mateřská a rodinná centra, občanské aktivity) a v neposlední řadě se zaměřit i na druhou generaci cizinců – děti, mládež a zranitelné skupiny cizinců (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

Pracovat nelze jen s cizinci, ale i s původními občany země a informovat je o problematice cizinců, protože pouze vzájemné porozumění a respekt, může předejít vzniku či zhoršování problémů ve vzájemných vztazích (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2014).

1.4 Právní úprava

Mezi dva nejdůležitější zákony, které se týkají oblasti cizinecké problematiky, patří **Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky** a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a **Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu**, ve znění pozdějších předpisů. S nimi se cizinci nejčastěji setkávají v případě, že se rozhodnou pobývat na území České republiky a žádají zde o pobyt. Problematiku integrace cizinců upravuje velké množství zákonů a další se této problematice okrajově dotýkají. Vzhledem k tomu, že tato diplomová práce není přímo zaměřená na legislativní ukotvení procesu integrace cizinců, budu se v této kapitole zabývat pouze těmito dvěma nejdůležitějšími zákony.

V praxi se cizinci v oblasti zákonů setkávají s řadou problémů. Prvním je pro ně netransparentnost a nesrozumitelnost právě 2 základních zákonů týkajících se cizinecké problematiky a musí se tak často obracet na neziskové organizace či na úřady, jelikož si nevědí rady. Přesto, že se vláda snaží tuto věc zlepšit, problém zatím zůstává nevyřešen. Druhý problém se týká přílišné restriktivity těchto legislativních opatření a formálních požadavků, které kladou na cizince.

1.4.1 Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Tento zákon upravuje v návaznosti na přímo použitelný právní předpis Evropských společenství podmínky vstupu cizince na území České republiky a vycestování cizince z území, stanoví podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy (Zákon 326/1999 Sb.).

Důležitá část tohoto zákona, kterou budu také více popisovat, se týká druhů pobytů, na základě kterých mohou cizinci v ČR pobývat.

1.4.1.1 Druhy pobytu

Druhy pobytu u cizinců, kteří jsou občany EU a těch, kteří pocházejí ze třetích zemí, se značně liší. U cizinců z třetích zemí, tedy i Ukrajinců, kterými se tato diplomová práce zabývá, se dají typy pobytů rozdělit do dvou hlavních kategorií a to na přechodný a trvalý pobyt.

Cizinec může podle Zákona o pobytu cizinců (1999) pobývat na území **přechodně:**

- a) bez víza
- b) na základě krátkodobého víza, dlouhodobého víza, diplomatického víza nebo zvláštního víza,
- c) na základě povolení k přechodnému pobytu, anebo
- d) na základě výjezdního příkazu.

Cizinec je oprávněn pobývat na území v rámci **trvalého pobytu** na základě:

- a) povolení k trvalému pobytu, nebo
- b) rozhodnutí příslušného orgánu o svěření tohoto cizince do náhradní výchovy (Zákon 326/1999 Sb.).

Pro účely diplomové práce vysvětlím 4 základní a nejčastější druhy pobytu, které tento zákon upravuje. Je to krátkodobé vízum, dlouhodobé vízum, přechodný (dlouhodobý) pobyt a trvalý pobyt, přičemž cílová skupina výzkumu, realizovaného v rámci této diplomové práce, užívá dva poslední zmíněné typy pobytů.

Krátkodobá víza

Ministerstvo vnitra ČR popisuje víza k pobytu do 90 dnů, jinak také nazývaná krátkodobá, krátká, schengenská či jednotná víza, jako, „víza platná pro jeden nebo několik vstupů a opravňující k pobytu na území schengenského prostoru po dobu v nich vyznačenou, přičemž doba nepřetržitého pobytu ani celková doba po sobě následujících pobytů na území schengenského prostoru nesmí přesáhnout 90 dnů během každých 180 dnů.“ (MVČR, © 2015).

Dlouhodobá víza

Žádost o dlouhodobé vízum za účelem vyžadujícím pobyt na území ČR delší než 3 měsíce lze podat na zastupitelském úřadě ČR v zahraničí (MVČR, © 2015). Tento druh víza je možné mimo jiné získat za účelem studia, zaměstnání, podnikání, sloučení rodiny, pozvání či za kulturním nebo vědeckým účelem a uděluje maximálně na dobu 6 měsíců (MVČR, © 2015).

Dlouhodobý (Přechodný) pobyt

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu podle zákona 326/199 Sb. (1999) je cizinec nejčastěji oprávněn podat pokud:

- na území pobývá na vízum k pobytu nad 90 dnů a
- hodlá na území přechodně pobývat po dobu delší než 6 měsíců a
- trvá-li zároveň stejný účel pobytu (jsou výjimky např. u modré karty, sloučení rodiny, vědci).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu bez předchozí podmínky pobytu na vízum k pobytu nad 90 dnů lze ve stanovených případech podat na zastupitelském úřadu

ČR (studium, vědecký výzkum, společné soužití rodiny, rezident jiného členského státu EU, modrá karta a zelená karta) (MVČR, © 2015).

Trvalý pobyt

Povolení k trvalému pobytu se na žádost vydá cizinci po 5 letech nepřetržitého pobytu na území, přičemž do doby pobytu se započítává doba pobytu na dlouhodobé vízum a na povolení k dlouhodobému pobytu (Zákon 326/1999 Sb.)

K žádosti o trvalý pobyt je třeba přiložit:

- Cestovní doklad
- Splnění podmínky 5 let nepřetržitého přechodného pobytu
- Doklad o zajištění ubytování
- Doklad o zajištění prostředků k pobytu
- Doklad o zkoušce z českého jazyka
- Na žádost doklad obdobný výpisu z evidence Rejstříku trestů (Zákon 326/1999 Sb.).

1.4.2 Zákon 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů

Zákon 325/1999 Sb., o azylu upravuje:

- a) podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany na území České republiky a pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území,
- b) řízení o udělení mezinárodní ochrany formou azylu nebo doplňkové ochrany a řízení o odnětí azylu nebo doplňkové ochrany,

- c) práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azylanta a osoby požívající doplňkové ochrany na území,
- d) působnost Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Policie České republiky v této oblasti státní správy,
- e) státní integrační program,
- f) azylová zařízení (Zákon 325/1999 Sb., o azylu).

Důležitá část zákona se týká **podmínek**, za kterých bude cizinci udělen azyl. Azyl cizinci udělí, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že cizinec:

- a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo
- b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště (Zákon 325/1999 Sb.).

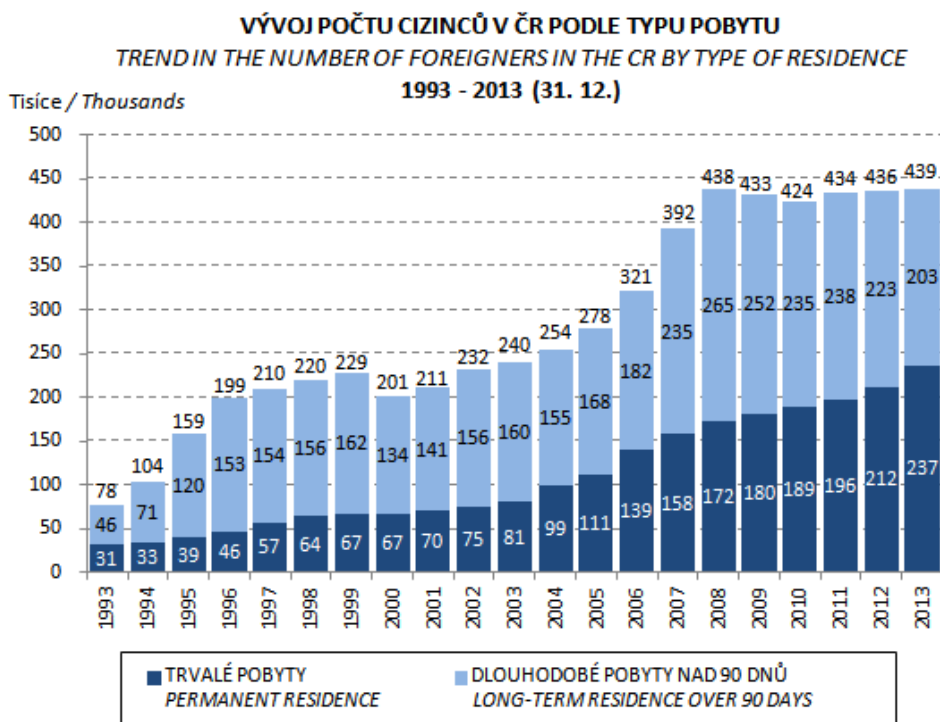
1.5 Cizinci v ČR z pohledu statistik

Nejnovější dostupné statistiky týkající se cizinců vydal Český statistický úřad (ČSÚ) v roce 2014 a jsou aktuální ke dni 31.12.2013. Podle ČSÚ (2014) v roce 2013 dosáhl počet legálně pobývajících cizinců (tj. s vízy nad 90 dní nebo s některým z typů povolení k pobytu, včetně registrovaných občanů EU) **439,2 tisíce**. Oproti roku 2012 to představovalo navýšení o 3 243 osob (Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014).

Cizinci v ČR podle typu pobytu

Cizinci pobývající na území ČR déle než rok tvořili většinu (98,1 %) z celkového počtu registrovaných cizinců. Ve srovnání s rokem 2012 se tak jejich podíl nijak nezměnil, avšak podíváme-li se na členění podle typů pobytu v grafu č. 1, vidíme, že v roce 2013, poprvé v novodobé historii České republiky, převýšil počet cizinců-držitelů povolení k trvalému pobytu (236,6 tis.) počet cizinců zdržujících se na území republiky na základě víza nad 90 dní, povolení k dlouhodobému nebo přechodnému pobytu (202,6 tis) (Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014).

Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu

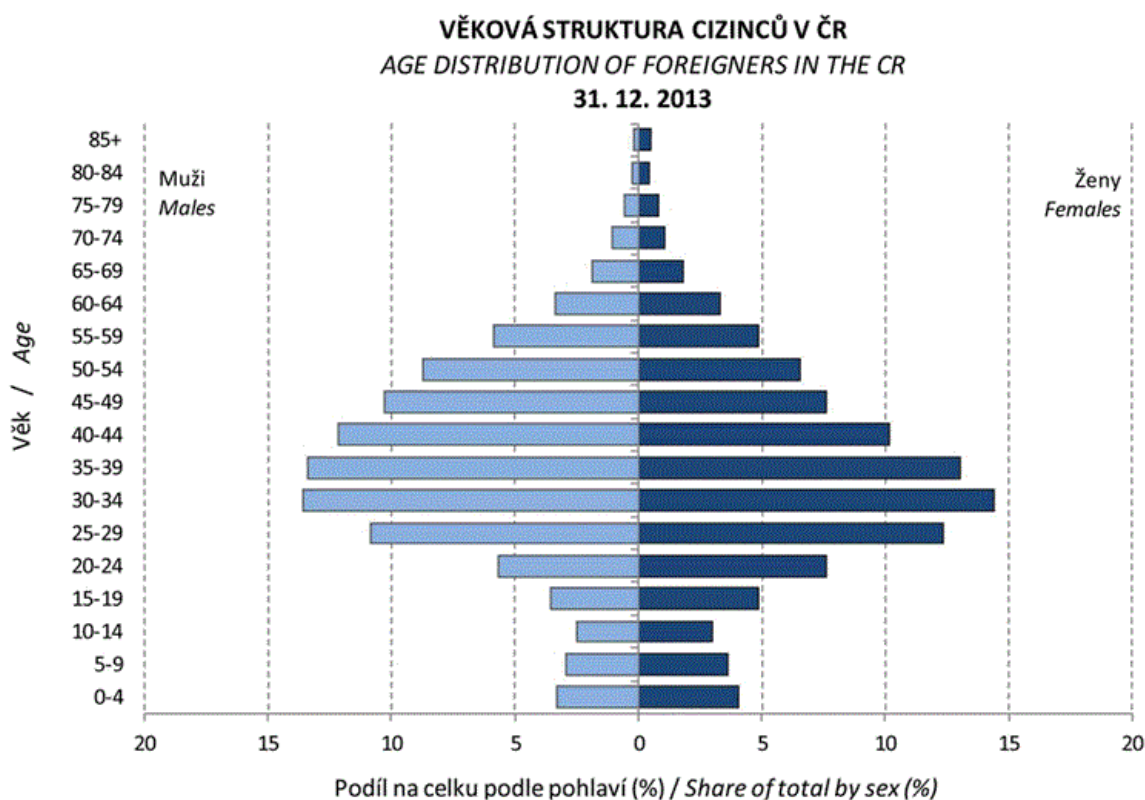
Zdroj: Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014

Cizinci v ČR podle věku

Věková struktura cizinců vykazuje oproti věkové struktuře majoritní populace určité odlišnosti, které lze snadno vyložit převažujícími ekonomickými motivy migrace cizinců do ČR. Graf č. 2 ukazuje, jak čtne jsou zastoupeny kategorie mladšího produktivního věku, tj. 25-39 let - v tomto věku se v roce 2013 nacházelo 38,7 % všech legálně pobývajících cizinců (Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014).

Z grafu též vidíme, jak naopak velmi nízký podíl v porovnání se strukturou populace ČR připadána osoby v poproduktivním věku, neboť v kategorii nad 65 let se v roce 2013 nacházela pouhá 4,1 % cizinecké populace (Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014).

Graf 2: Věková struktura cizinců v ČR

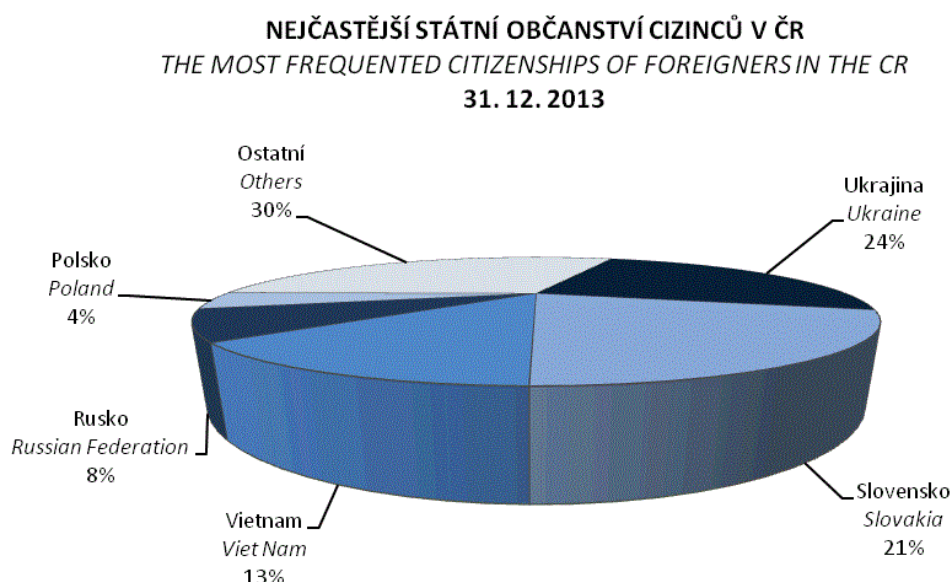
Zdroj: Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014

Cizinci v ČR podle občanství

Jak je vidět z Grafu 3, tak mezi cizinci ze třetích zemí (i celkově) nadále dominují Ukrajinci (105,1 tis.), následováni Vietnamci (57,4 tis.) a občany Ruské federace (33,4 tis.) a nejpočetnější skupiny z hlediska státního občanství mezi cizinci ze zemí EU představují Slováci (90,9 tis.), Poláci (19,5 tis.) a Němci (18,5 tis.) (Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014).

Graf 3: Nejčastější občanství cizinců v ČR

Zdroj: Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014

Cizinci v ČR podle územního rozložení

Z hlediska územního rozložení patří mezi regiony s nejvyšší koncentrací cizinců Praha a Středočeský kraj (Cizinci v České republice, ČSÚ, 2014).

Podle ČSÚ (2014) bylo k 31.12.2013 v **okrese České Budějovice** 5121 cizinců, z čehož 1426 bylo Ukrajinců, 1127 občanů Slovenska, 591 Vietnamců, 283 občanů Polska a 256 občanů Ruska.

1.6 Ukrajinci v ČR

Výzkum týkající se ukrajinské komunity v České republice je významný především z toho důvodu, že právě imigranti z Ukrajiny tvoří dlouhodobě téměř 35% ze všech cizinců na území ČR a tvoří tak nejpočetnější skupinu cizinců na našem území.

Podle ČSÚ (2014) žije v současné době v České republice přes 73 tis. Ukrajinců, kteří získali trvalý pobyt a více než 31 tis. jich zde pobývá na základě přechodného pobytu.

Předpokládá se, že i z hlediska ilegálních imigrantů pobývajících v Česku představují Ukrajinci velmi důležitou, pravděpodobně nejčetnější skupinu (Drbohlav 1997).

1.6.1 Důvody imigrace do ČR

Jak uvádí Janská (2007), v případě imigrantů z Ukrajiny se jako hlavní důvody jejich příchodu do České republiky uvádějí klasické „push“ faktory jako je ekonomická nestabilita, zhoršování životního prostředí, náboženské, válečné a národnostní střety. Kromě toho, průměrná měsíční mzda ukrajinského státního pracovníka činí přibližně 2 700 hřiven (asi 6 370 korun), nicméně nájemné, potraviny a spotřební zboží se pomalu blíží cenám evropským (Miko, 2014). Pro nás je to pravděpodobně částka zanedbatelná, avšak Ukrajinec je schopen s tímto platem rodinu uživit (Janská, 2007). Pokud však žádá nadstandard, je nucen situaci řešit jinak, například tím, že za výdělkem odcestuje za hranice (Janská, 2007).

Důvody pro pracovní migraci z Ukrajiny je tedy možno hledat zejména ve špatné socioekonomické situaci země. Drbohlav (2004) vyjmenovává důvody, proč je český

pracovní trh schopen a ochoten imigranty přijímat. Jedná se zejména o globalizaci a internacionalizaci české ekonomiky, dále o nízké nastavení minimálních mezd a vysokou sociální podporu (Drbohlav, 2004). Jinak řečeno, čeští občané raději zůstanou nezaměstnanými, než aby přijali práci, za jejíž vykonávání je mzda téměř srovnatelná se sociálními dávkami. Mezi další významný faktor patří již zmíněná poptávka českých zaměstnavatelů po levné a pracovitě síle (Drbohlav, 2004).

Jak uvádí Hugo (2009), ekonomicky podmíněná imigrace má často podobu tzv. **cirkulační (kyvadlové) migrace**. Jde o významný a rozšířený jev, kdy k nám proudí zejména lidé v produktivním věku, kteří zanechávají své příbuzné na Ukrajině, nemají v úmyslu se v ČR usadit, ale poměrně pravidelně se i se svými výdělky vrací domů, kde staví domy, nakupují byty, elektroniku nebo oblečení a tyto cesty pak opakují dle potřeby (Hugo, 2009). Vlastní krajané je označují termínem zarobitčan (Hugo, 2009).

1.6.2 Pracovní uplatnění ukrajinských imigrantů v ČR

Podle autorů výzkumu Ukrajinská komunita v ČR - Drbohlava, Janské a Šelepové (2001), občané Ukrajiny nejčastěji v ČR vykonávají nekvalifikované manuální práce, především ve stavebnictví, i když je známo, že jejich vzdělanostní úroveň je často relativně vysoká. Vysvětlení spatřuje Janská (2007) v rozlišnosti vzdělávacích systémů u nás a na Ukrajině, kde často uváděné jedenáctileté a dvanáctileté vzdělání neodpovídá našemu klasickému střednímu vzdělání.

Podle Janské (2007) se další problémy, se kterými se imigranti z Ukrajiny setkávají v oblasti zaměstnání, týkají především nízkých platů, neuspokojivých pracovních podmínek a prostředí, zadržování dokladů atp.

1.6.3 Klientský systém

Velkým problémem, se kterým se setkává nemalé množství ukrajinských imigrantů a který je pro ně specifický, je podle mnohých tzv. „klientský systém“. V

kontextu ukrajinské migrace vysvětluje Nekorjak (2009), **klienta** jako „člověka, který organizuje ukrajinskou pracovní sílu a za účelem vlastního výdělku ji nabízí na českém pracovním trhu.“ Jinými slovy, klientem je zde označována osoba, která stojí uprostřed pomyslné pyramidy, kdy na vrchu stojí představitelé organizovaného zločinu, a na jejím dně pak (nejen) ukrajinští imigranti (Nekorjak, 2009). Těm tento „klient“ zprostředkuje zaměstnání, vyřídí potřebné dokumenty a za to si pak bere nezanedbatelné procento z jejich mzdy (Nekorjak, 2009).

Mnohdy to u podílu z platu nekončí, často pracovníky vykořisťují, nutí je pracovat v neadekvátních podmínkách či jim zabaví doklady a tím jim nedají jinou možnost, než v této práci pokračovat (Nekorjak, 2009).

1.6.4 Návrat do své vlasti

Imigranti z Ukrajiny, podobně jako imigranti z ostatních zemí, to v České republice nemají vůbec snadné. Mnoho lidí na ně pohlíží jako na levnou pracovní sílu nebo jako na něco, co zde akorát „překáží“ a bere práci českým občanům. Problémy v zemi, kam přišli za prací, to ovšem nekončí. Nemají to lehké ani po návratu do své vlasti, kde jsou často terčem kriminálních činů svých krajanů (Livinský, 2007).

Podle Livinského (2007) Ukrajinský stát pracovní migraci formálně uznává, nepovažuje to za výraznou hrozbu pro Ukrajinskou ekonomiku a chápe, že pokud je v některých regionech velký nedostatek práce anebo malé platy, lidé se budou snažit vyhledávat práci v zahraničí. Běžní obyvatelé však tuto skutečnost vnímají trochu jinak, možná podle starého sovětského smýšlení, kdy emigrant = zrádce, je na Ukrajině často slyšet, že Ukrajinští imigranti jsou zrádci, kteří jsou vychováni a vzděláni tady, ale napomáhají vývoji jiného státu (Livinský, 2007).

Dalším aspektem je fakt, že ukrajinský pracovník, který se vrátí zpět ze zahraničí, je zpravidla pro ostatní „boháč“ a je tedy možné na něj klást větší nároky, např. při běžných úplatcích, na hranicích, na úřadech, školách a tak podobně (Livinský, 2007).

Jak uvádí Livinský (2007), šéfredaktor ukrajinského časopisu „Porohy“, vydávaného v ČR, „*nejsou vzácné ani případy brutálního přepadení, vydírání či vykrádání domácností příbuzných migrantů. Jinde si lidé stěžují, že se rodiny migrantů rozpadají, děti vyrůstají bez dohledu rodičů a prarodičů, jsou rozmazlené a v pubertě se zajímají pouze o drogy, počítačové hry a peněžní převody od svých rodičů pracujících v zahraničí.*“

Aby toho nebylo málo, tak si úřady na Ukrajině také stěžují, že emigranti neodvádějí daně Ukrajině a navrhují, že by posílané částky příbuzným migrantů měly být zdaňovány (Livinský, 2007).

1.7 Organizace zaměřené na práci s cizinci v Jihočeském kraji

1.7.1 Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

OPU je nevládní a nezisková organizace, která bezplatně poskytuje právní a sociální poradenství svým klientům, pořádá vzdělávací aktivity pro laickou i odbornou veřejnost. Byla založena v Praze v roce 1991 jako občanské sdružení (OPU, © 2010).

Hlavním cílem OPU je pomáhat lidem, kteří na území České republiky požádali o azyl z důvodu politického, etnického, náboženského nebo rasového pronásledování a těm, kteří v ČR požívají práva azylu a dočasné ochrany (OPU, © 2010).

Poskytované služby

1) Právní poradenství:

- Stručné a obecné dotazy týkající se právní oblasti uprchlictví, azylu
- Spolupráce s advokáty při řešení významnějších a složitějších právních záležitostí

2) Sociální poradenství

- vzdělávání
- sociální zabezpečení
- zaměstnanost
- zdravotní péče
- změna rodinné situace (narození dítěte, uzavření manželství, apod.)
- bydlení
- informace o životě v ČR
- po dohodě s pracovníky s OPU možnost doprovodu na úřady, instituce

3) Vzdělávací aktivity

- přednášky na základních, středních i vysokých školách
- studentské praxe
- publikační činnost (v rámci projektů se snaží publikovat informace o tématice azylu a uprchlictví)

4) Doplnkové služby

- Služby jako jazykové kurzy, rekvalifikační kurzy, individuální příspěvky na vzdělávací a zájmové aktivity apod., jsou závislé na aktuálních projektech, které organizace realizuje (OPU, © 2010).

V současné době probíhají dva projekty, v rámci kterých nabízí účastníkům vzdělávací aktivity (rekvalifikace, kurzy ČJ, apod.). Jedná se o projekty *Uplatněte se!* a *Podpora žen a mužů (cizinců) s malými dětmi na trhu práce v ČR* (OPU, © 2010).

1.7.2 Centra na podporu integrace cizinců (CPIC)

CPIC byla otevřena v rámci projektů financovaných z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Orgánem, který za vznikem stojí je Správa

uprchlíckých zařízení Ministerstva vnitra ČR (SUZ) (Centra na podporu integrace cizinců, © 2009 - 2013).

Hlavním cílem projektu je, v návaznosti na vládní materiál „Koncepce integrace cizinců“, vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců. Cílovou skupinou CPIC jsou cizinci z tzv. třetích zemí, kteří na území ČR pobývají v rámci dlouhodobého nebo trvalého pobytu (Centra na podporu integrace cizinců, © 2009 - 2013).

Poskytované služby

1) Právní poradenství

- realizováno prostřednictvím smluvně zajištěných partnerů.

2) Sociální poradenství

- odborné sociální poradenství (zejména z oblastí náležitostí pro pobyt, sociální pomoci a dávek, zdravotní péče a zdravotního pojištění, bydlení, vzdělávání a školství, atd.)
- terénní programy

3) Kurzy českého jazyka

- rozsah obtížnosti kurzů od úplných začátečníků po úroveň, odpovídající úrovni A2 Evropského referenčního rámce jazyků (případně i vyšší)

4) Tlumočnické služby

- nejčastěji vietnamských, mongolských, ukrajinských a ruských tlumočnicků

5) Doplnkové služby:

- Sociokulturní kurzy, které poskytují cizincům znalosti a dovednosti nutné pro seznámení s podmínkami života v České republice,
- Provoz internetového pracoviště a knihovny

- Komunitní tlumočníci: zapojení členů cizineckých komunit do integračních aktivit CPIC, kdy se tito zástupci mohou zapojit do příprav a propagací sociokulturních kurzů nebo kulturních a společenských akcí zaměřených na majoritní společnost (Centra na podporu integrace cizinců, © 2009 - 2013).

1.7.3 Poradna pro cizince a migranty, Diecézní charita České Budějovice

Poradna byla založena dne 1. 7. 1994 v rámci projektu „Pomoc lidem na cestách“.

Hlavním cílem poradny pro cizince a migranty je poskytování bezplatného odborného sociálního a právního poradenství na území Českobudějovické diecéze cizincům, kteří se ocitli v takové osobní situaci, kterou nedokážou řešit vlastními silami a z vlastních zdrojů. Posláním poradny je také pozitivní působení na vztahy mezi cizinci a většinovou společností (Poradna pro cizince a migranty, © 2015).

Cílová skupina uživatelů služeb

Poradna poskytuje služby cizincům, uprchlíkům, jejich rodinným příslušníkům, a dále českým občanům s vazbou na cizince bez omezení věku, pohlaví, národnosti či pobytového režimu, kteří se ocitli ve složité osobní situaci (Poradna pro cizince a migranty, © 2015).

Poskytované služby:

- pomoc s vyřízením povolení k pobytu
- pomoc s vyplněním formulářů, doprovod na úřady
- participace při řešení problémů se zaměstnáním
- poskytování pomoci s hledáním ubytování
- poradenství ohledně zdravotního pojištění a lékařské péče
- poskytování informací o sociálních dávkách

- poradenství ohledně práv a povinností cizinců (Poradna pro cizince a migranty, © 2015).

Další služby Poradny:

- bezplatné PC kurzy, kurzy českého jazyka, doučování dětí cizinců, zprostředkování předkladatelské a tlumočnické služby, zprostředkování bezplatné právní pomoci, materiální pomoc v odůvodněných případech, pořádání vzdělávacích a multikulturních akcí (Poradna pro cizince a migranty, ©2015).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat pozitiva a negativa vyskytující se v integraci Ukrajinců v Českých Budějovicích.

2.2 Výzkumné otázky

Pro účely výzkumu byly stanoveny dvě výzkumné otázky:

VO1: Jaká pozitiva a negativa se vyskytují v integraci Ukrajinců žijících v Českých Budějovicích?

VO2: Využívají Ukrajinci v Českých Budějovicích organizace zaměřené na pomoc cizincům?

3 METODIKA

3.1 Operacionalizace pojmů

Pozitiva

- pro účely výzkumu lze pozitiva definovat jako to, co se zde imigrantům líbí, co jim pomáhá nebo co by jim pomoci mohlo

Negativa

- pro účely výzkumu jsou negativa vysvětlena jako aspekty, které imigrantům vadí, které jim způsobují problémy nebo překážky při jejich integraci

Ukrajinec v Českých Budějovicích

- přistěhovalec z Ukrajiny, který žije na území České republiky (konkrétně Českých Budějovic) legálně nejméně po dobu jednoho roku (tzn. bylo mu uděleno dlouhodobé vízum nebo povolení k dlouhodobému pobytu) (Postup při realizaci aktualizované Koncepce, 2015).

Integrace

- proces postupného začleňování imigrantů do existujících struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, 1999)

Jednotlivé oblasti integrace

- pro účely výzkumu se jedná o klíčové oblasti podle dokumentu *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití*, tedy o znalost jazyka, ekonomickou a sociální soběstačnost, orientaci ve společnosti a kulturu a o vztahy mezi majoritou a menšinou

Organizace zaměřené na pomoc cizincům

- organizace sídlící v Jihočeském kraji, jejichž posláním je pomoc cizincům v jednotlivých fázích jejich integrace (tato pomoc zahrnuje mnoho aktivit, od jazykových kurzů, přes pomoc s vyřizováním administrativních záležitostí, právní poradenství a pomoc se sháněním bydlení či zaměstnání, až po různé výlety či akce pořádané pro cizince a přátelé, apod.)

3.2 Použité metody a techniky sběru dat

Pro diplomovou práci byla zvolena **kvalitativní výzkumná strategie**, metoda **dotazování** a technika **rozhovoru**. Jako technika terénního sběru dat byl použit **polostandardizovaný rozhovor**. Výsledky byly následně vyhodnoceny pomocí **metody vytváření trsů**.

Kvalitativní výzkum patří podle Hendla (2012) mezi základní formy výzkumu v sociálních vědách. Je to proces, ve kterém se hledá porozumění, jenž je založené na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního problému. Miovský (2006) o kvalitativním výzkumu tvrdí, že je to takový výzkum, který při popisu, analýze a interpretaci nekvantifikovatelných dat využívá kvalitativní metody. Pro charakteristiku kvalitativního výzkumu dále používá termíny jedinečnost, neopakovatelnost, kontextuálnost, procesualnost a dynamika, reflexivita.

Dotazování je specifická metoda získávání výzkumných informací v kvalitativním výzkumu. Podle Reichla (2009) je základem dotazování kladení otázek. Dotazování obsahuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů, přičemž se tyto metody se dají aplikovat samostatně, nebo v kombinaci s jinými metodami (Hendl, 2012).

Pro **polostrukturovaný rozhovor**, jak zmiňuje Reichel (2009), je typické, že je připraven soubor otázek či témat, které jsou předmětem rozhovoru a jejich pořadí není striktně stanoveno. Hendl (2012) považuje kvalitativní výzkum za pružný typ výzkumu, kde se mohou otázky modifikovat v průběhu výzkumu, sběru či analýzy dat. Během výzkumu nevznikají pouze nové otázky, ale mohou vyplynout i hypotézy nebo nová

rozhodnutí, jak změnit výzkumný plán a navázat ve sběru dat a následné analýze. Polostrukturovaný rozhovor má být sestaven tak, aby informant mohl mluvit v širších souvislostech, ale aby se zároveň neodchýlil od tématu (Hendl, 2012).

Získaná data byla vyhodnocená pomocí **metody vytváření trsů**. Miovský (2006) vysvětluje, že tato metoda je založena na seskupování výroků do skupin (tzv. trsy), které vznikají na základě vzájemné podobnosti mezi jednotkami. Vznikají tak obecnější kategorie, jejichž zařazení do daného trsu je sdružováno s určitými znaky, které se opakují a mají charakteristické uspořádání (Mioviský, 2006). Principem metody vytváření trsů je srovnávání a agregace dat (Mioviský, 2006).

3.3 Výzkumný soubor

Mioviský (2006) popisuje výzkumný soubor, jako množinu objektů, která zastupuje základní soubor ve výzkumu. Způsob výběru vzorku zajišťuje reprezentativnost základního souboru, může se v průběhu studie měnit a vždy se jedná o kombinaci více metod výběru (Mioviský, 2006).

3.3.1 Způsob výběru výzkumného souboru

V diplomové práci byla použita metoda nepravděpodobnostního výběru výzkumného souboru a to konkrétně záměrný neboli účelový výběr. Jako varianta metody záměrného výběru byl zvolen **prostý záměrný výběr**. Znamená to, že výzkumník cíleně vyhledává účastníky výzkumu podle určitých vlastností (Mioviský, 2006). Vyhledávají se tedy pouze ti, kteří splňují kritérium stanovené pro cíl výzkumu a jsou současně ochotni zúčastnit se výzkumu. Kritéria pro výzkum k této diplomové práci byla následující: doba pobytu nad 1 rok a legální pobyt v ČR. Dalšími kritérii byla doba pobytu a pohlaví, podle potřeby, pro dosažení rovnoměrného výběrové souboru.

S pomocí Poradny pro cizince a migranty a Organizace pro pomoc uprchlíkům jsem se postupně spojila s Ukrajinci, kteří daná kritéria splňovali, a provedla jsem s nimi rozhovor. Další metodou výběru výzkumného souboru byl tzv. **snowball**, kdy

mi tito informanti poskytli kontakt na další možné účastníky výzkumu, se kterými jsem se následně také spojila a vybrala si z nich. Můj výběr se opíral opět o hodnocení splnění zmíněných kritérií. Disman (1993) definuje snowball, neboli sněhovou kouli, jako techniku, který spočívá ve výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny. Podle Miovského (2006) se jedná o jednu z nejpoužívanějších technik výběru v kvalitativním výzkumu.

3.3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří 11 informantů, ukrajinské národnosti, žijící alespoň jeden rok v ČR, konkrétně v okrese České Budějovice. Rozhovor byl proveden se 6 ženami a 5 muži. Tyto informanty lze rozdělit do 3 skupin podle délky a typu pobytu. První skupinu (dlouhodobý pobyt) tvoří I1-I5. Ve druhé skupině (trvalý pobyt) jsou I6 až I9 a třetí skupinu, tedy informanty I10 a I11 jsem se rozhodla dát do samostatné skupinky, vzhledem k významně delšímu pobytu v ČR než je u ostatních (18 let a 20 let).

3.4 Realizace výzkumu

Polostrukturované rozhovory probíhaly od prosince 2014 do května 2015 pomocí předem připravených otázek, které jsem upravovala a doplňovala podle situace a podle konkrétního informanta. V rozhovoru jsem využila otevřené otázky a škály (viz příloha 1). Těmi jsem chtěla dosáhnout lepšího srovnání a také zjistit sebehodnocení jednotlivých informantů. Ačkoliv jednotlivé stupně na škále mohou pro každého informanta znamenat něco jiného, v případě těchto škál šlo právě o subjektivní pohled každého, na své vlastní znalosti, dovednosti nebo vnímání určité situace. Otázky, které jsem do rozhovoru použila, jsou z části inspirovány dotazníkem doc. Mgr. et Mgr. Jitky Vackové, PhD., který byl aplikován v kvantitativním výzkumu Zdravotně sociální situace imigrantů a azylantů. Tyto otázky byly převedeny do kvalitativní podoby a doplněny vlastními otázkami.

Kvalitativního výzkumu se zúčastnilo **11 Ukrajinců, 6 žen a 5 mužů**. Všechny rozhovory byly nahrávány na diktafon a následně přepsány. Se zveřejněním prepisů souhlasilo pouze 8 informantů, zbylí tři svolili k nahrávání a zveřejnění vybraných jednotlivých odpovědí v kapitole „Výsledky“ pod podmínkou, že nahrávka ani celý prepis nebude součástí diplomové práce. Přepisy rozhovorů s informanty, kteří souhlasili s jejich zveřejněním, jsou zařazeny do příloh (příloha 2). Jsou upravené pro stránce gramatické, kdy bylo třeba upravit některé špatné tvary zejména podstatných jmen a sloves. Domnívám se, že bez těchto úprav by bylo pro čtenáře těžké se v textu orientovat a porozumět mu. Některé slangové a nespisovné výrazy jsem nechala beze změny tak, aby se nezměnil význam vět.

U jednotlivých účastníků výzkumu byly znát velké rozdíly v rozsahu odpovědí, které patrně pramení z jazykové bariéry. Odpovědi informantů ve skupině 1 a některých i ve skupině 2, jsou tedy stručnější. I přes zmíněnou jazykovou bariéru jsem se setkala s velkou ochotou všech příslušníků ukrajinské menšiny, kdy při rozhovorech všichni ochotně odpovídali, spolupracovali a nabízeli mi kontakty na známé z Ukrajiny, se kterými bych mohla provést rozhovor. Díky tomu jsem si mohla z respondentů záměrně vybírat, a proto se mi podařilo vytvořit relativně rovnoměrné zastoupení vzorku účastníků rozhovoru, podle délky pobytu i pohlaví.

4 VÝSLEDKY

Výsledky kvalitativního výzkumu jsou v této kapitole členěny do 5 podkapitol. První čtyři podkapitoly obsahují výsledky týkající se čtyř základních oblastí integrace imigrantů a to znalosti jazyka, ekonomické soběstačnosti, orientace ve společnosti a kultury a vztahy mezi majoritou a menšinou. Tyto oblasti vycházejí z dokumentu *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití*, který je klíčovým dokumentem jak pro integraci cizinců v ČR, tak pro výzkum k této diplomové práci.

Zmíněné 4 oblasti integrace, jsou součástí zkoumání výzkumné otázky č.1 (VO1), která zní: **Jaká pozitiva a negativa se vyskytují v integraci Ukrajinců žijících v Českých Budějovicích?**

Pátá podkapitola se týká pomáhajících organizací, a vztahuje se k výzkumné otázce č. 2 (VO2): **Využívají Ukrajinci v Českých Budějovicích organizace zaměřené na pomoc cizincům?**

V tab. č. 1 jsou uvedeny základní údaje o informantech, jako je pohlaví, věk, doba pobytu v ČR, typ pobytu, důvod imigrace do ČR a zaměstnání. Informanty lze rozdělit do 3 skupin a to podle délky pobytu v ČR. **První skupinu tvoří** informanti I1-I5, kteří zde užívají dlouhodobý pobyt. I6 – I9 spojuje trvalý pobyt, o který si zažádali, a byl jim udělen. Tvoří tak **druhou skupinu**. I10 a I11 jsem se rozhodla posuzovat samostatně jako **třetí skupinu**, vzhledem k tomu, že zde pobývají významně déle (již 18 a 20 let).

Tab. 1 : Základní údaje o účastnících výzkumu

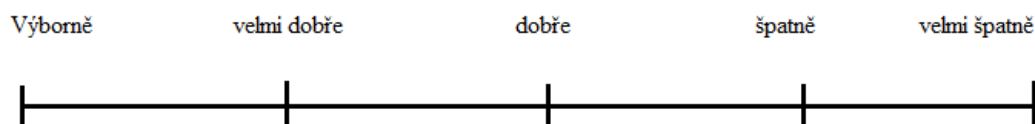
Informant, pohlaví	Věk	Doba pobytu v ČR	Typ pobytu	Důvod imigrace do ČR	Zaměstnání
I1 – muž	40 let	1,5 roku	Dlouhodobý pobyt	Zaměstnání	Stavební dělník
I2 – žena	19 let	2 roky	Dlouhodobý pobyt	Studium	Studentka
I3 – žena	21 let	2,5 roku	Dlouhodobý pobyt za účelem studia	Studium	Studentka
I4 – muž	51 let	4 roky	Dlouhodobý pobyt	Zaměstnání	IT specialista
I5 – muž	22 let	5 let	Dlouhodobý pobyt za účelem studia	Studium	Student
I6- žena	33 let	7,5	Trvalý pobyt	Spojení rodiny – za manželem	Kadeřnice
I7- žena	31 let	8	Trvalý pobyt	Zaměstnání	Kosmetička
I8 – žena	34 let	12	Trvalý pobyt	Spojení rodiny – za manželem	Pracovnice výroby
I9 – muž	49 let	12	Trvalý pobyt	Změna prostředí	Řidič kamionu
I10 – muž	35 let	18	Trvalý pobyt	Zaměstnání rodičů – podnikání v ČR	Právník, tlumočnick
I11- žena	51 let	20	Trvalý pobyt	Zaměstnání	Prodavačka

Zdroj: Vlastní výzkum

4.1 Znalost jazyka

V první oblasti integrace jsem zjišťovala úroveň jazykových znalostí jednotlivých informantů. Úkolem této části výzkumu bylo zjistit, co je pro ně po této stránce nejsnazší, co jim naopak dělá problém a jak to lze zlepšit. Jazykovou znalost je potřeba rozdělit na 4 další oblasti a to mluvení, čtení, psaní a porozumění mluvenému slovu.

Součástí kvalitativního výzkumu bylo hodnocení vlastní znalosti jazyka na následující škále:

Souhrnné výsledky, ukazující hodnocení škál ve všech čtyřech oblastech znalosti jazyka, tedy mluvení, čtení, psaní a porozumění mluvenému slovu, lze vidět níže, v tabulce č.2.

Jak je vidět z této tabulky, **nejhorší hodnocení se vyskytuje v oblasti psaní**, kde většina informantů (6) označila prostřední možnost - dobře. Pouze I10 a I11, tedy informanti, kteří pobývají v ČR nejdelší dobu (konkrétně 18 let a 20 let), a patří do skupiny 3 (18 a 20 let pobytu), označili možnosti nacházející se na levé straně škály a hodnotí tak své psaní jako velmi dobré a výborné.

Jako **nejjednodušší se ukázalo čtení a porozumění mluvenému slovu**, kdy žádný z informantů neoznačil možnost „velmi špatně“ nebo „špatně“. Prostřední možnost dobře zvolil u obou zmíněných oblastí pouze I1.

Tab. 2: Sebehodnocení informantů ve čtyřech oblastech znalosti jazyka

Informant	Mluvení	Čtení	Psaní	Porozumění mluvenému slovu
I1 – stavební dělník	špatně	Dobře	velmi špatně	dobře
I2 - studentka	dobře	velmi dobře	Dobře	výborně
I3 - studentka	velmi dobře	velmi dobře	Dobře	výborně
I4 – IT specialista	velmi dobře	velmi dobře	Špatně	velmi dobře
I5 – student	velmi dobře	velmi dobře	Dobře	velmi dobře
I6 – kadeřnice	velmi dobře - dobře	Výborně	Dobře	velmi dobře
I7 – kosmetička	velmi dobře	Výborně	Dobře	velmi dobře
I8 – pracovnice výroby	velmi dobře	Výborně	Špatně	velmi dobře
I9 – řidič kamionu	velmi dobře	velmi dobře	Dobře	výborně
I10 – právník, tlumočník	nechce hodnotit	Výborně	velmi dobře	výborně
I11 - prodavačka	výborně	Výborně	Výborně	výborně

Zdroj: Vlastní výzkum

4.1.1 Oblast mluvení

Problémy v oblasti mluvení

- Výslovnost písmene ř

Co se týče mluveného slova, největší problém, který účastníci výzkumu uvedli, je podle nich ve výslovnosti písmene ř, jak uvedla např. **I8 – pracovnice výroby**: „*Neumím říkat správně písmenko „ř“, s tím mám problém a taky je pořád hodně slyšet Ukrajinský přízvuk, ale to asi slyšíte sama.*“ či **I2 – studentka**: „*Nejhorší je mluvit ve škole na odborná témata a taky mi nejde moc říkat „ř“ „.*“

Zlepšení úrovně mluvení

- Najít si české přátele

K téměř jednohlasné shodě došlo u názorů na to, jak si zlepšit vlastní znalost českého jazyka, kdy informanti uvádějí, že nejlepší je najít si české přátele a navazovat s nimi konverzaci, jak je vidět např. z odpovědi **I10 – právníka**: „*Doporučil bych najít si české přátele a hodně si s nimi povídat.*“ nebo z odpovědi **I8 – pracovnice výroby**: „*Tak asi chodit na nějaký kurzy, ze začátku a mluvit, domlouvat se a navazovat komunikaci s Čechy. I s Ukrajincema, který tady třeba znají, ať mluví česky, já se taky s manželem snažím mluvit česky a malej, ten umí oba jazyky dobře.*“

- Zapojit se do pracovního procesu

Podle informantů je také velmi důležité zapojit se do pracovního procesu a komunikovat s kolegy, jak uvedl např. **I9 – řidič kamionu**: „*Pracovat mezi lidma, to je hodně důležitý. Jakmile jsem nastoupil do práce, kde jsem měl kolegy z Česka a chtěl jsem se zapojit, tak jsem musel používat ten jazyk, tak to mi pomohlo moc. Oni mi třeba vždycky řekli: Tohle se říká jinak, tohle se říká takhle spíš a tak, tak jsem věděl zas něco novýho.*“

- Neuzavírat se mezi Ukrajinci

I5 – student zdůraznil nevhodnost uzavírání se před Čechy, když uvedl: „*Hodně mě pomohlo to, že jsem našel hodně kamarádů tady v Budějovicích. Je to mnohem lepší než “zavírat se” mezi Ukrajinci a Rusy.*“ To samé si myslí i **I11 – prodavačka**: „*Nejhorší co můžete udělat je hledat tady Ukrajince a bavit se s nima. Ne, to je špatně. Naopak, hledat Čechy a s těma se bavit.*“

4.1.2 Oblast čtení

Problémy v oblasti čtení

- Čtení odborných článků, zákonů

Podle informantů, kteří se zúčastnili výzkumu, je největší problém ve čtení odborných článků, složitějších knih nebo zákonů, jak uvedla např. **I6 – kadeřnice**: „*Číst kratší články, to je dobrý, ale vzít si rovnou třeba knížku, to úplně ne, i když záleží na tom, co je to za knížku. Jedině když čtu něco odbornýho, nebo třeba zákon, to mi připadá, že to jsou slova, co nedávají smysl.*“ nebo **I11 – prodavačka**: „*Ze začátku bylo hrozný číst třeba zákony, vůbec jsem netušila, co čtu.*“

Zlepšení úrovně čtení

- Čtení pohádek, časopisů

Na otázku, jak si lze zlepšit vlastní úroveň čtení nejvíce informanti odpovídali, že čtením pohádek a jednoduchých článků např. v časopisech, jak je vidět z výroku **I8 – pracovnice výroby**: „*No a nejlhčí na čtení je právě když čtu třeba malýmu pohádky, ty střídám, české a ty naše, ukrajinské, tak jak tam jsou lehký slova. Tím jsem se zlepšila, tak to bych doporučila. Prostě pořad víc a víc číst, koupit si třeba na začátku slovník a nebo na internetu si najdete slova co nevíte a čtete a čtete.*“ nebo **I2 – studentky**: „*Určitě číst více, ze začátku jsem četla dětské pohádky, teď čtu každý den časopisy.*“

Podobný názor zastává i **I3 – studentka**: „Číst, číst, číst. Všechno a všude - tabule, cedule, inzeráty, který vidíte vedle sebe. Číst dětský pohádky, noviny, časopisy.“

4.1.3 Oblast psaní

Problémy v oblasti psaní

Oblast psaní je mezi respondenty nejméně oblíbená a podle odpovědí se jeví jako nejtěžší ze všech 4 oblastí znalosti jazyka (mluvení, čtení, psaní, porozumění mluvenému slovu).

- Psaní háčeků a čárek

Jako největší problém v oblasti psaní se ukázalo psaní háčeků a čárek, což uvedla naprostá většina informantů. Např. **I10 – právník, tlumočnick**: „*Já neslyším, nerozlišuju, krátký a dlouhý písmenka, nějaký pravidla jsem se naučil, jako že když to odpovídá na otázku jaký/jaká tak že to bude dlouhý, něco ještě sem tam vyloženě z těch pravidel, ale jinak jako neslyším to.*“ Potíže s rozeznáváním krátkých a dlouhých písmen má i **I5 – student**, který uvádí i složitost gramatiky: „*Háčky, čárky, slovosled je nejhorší a gramatika.*“

Někteří informanti musí kvůli psaní háčeků a čárek často využívat slovník, např. **I1 – stavební dělník**: „*Nejhorší je psaní čárek a háčeků, když píšu, tak mam kvůli tomu hodně chyby a musím se pořád koukat do slovníku. Taky přehazuju a vynechávám písmenka, no psaní je pro mě horor.*“ nebo **I2 – studentka**: „*Nejobtížnější je psaní čárek, pořád se musím koukat do slovníku, jestli tam čárka je a nebo není.*“

- Problém s vyplňováním formulářů

Potíže mají účastníci výzkumu i u vyplňování formulářů na úradech. **I9 – řidič kamionu** na otázku, co je nejtěžšího při psaní, odpověděl: „*Ted' už je to lepší, ale ze začátku jsem myslel, že se zblázním z těch papírů, kde musí psát člověk správně, jinak mu to vrací.*“ **I4 – IT technik**, vyslovil podobný názor: „*Tak psaní nezvládám, když*

mam něco napsat do nějakých papírů na úřadu, česky, to je fakt špatný, jako anglicky, nebo ukrajinsky, to není problém.“

Zlepšení úrovně psaní

- Dopisovat si s někým

Názory na to, jak si zlepšit vlastní úroveň psaní, se nesly taktéž v podobném duchu, kdy nejčastější odpověď byla, že je důležité si s někým dopisovat, jak je vidět např. z odpovědi **I2 – studentky**: *„Doporučila bych hodně komunikovat s Čechy, přes sociální síť a tak.“* nebo **I8 – pracovnice výroby**: *„Možná třeba dopisovat si s kamarády, nevím, tak to dělám já, píšu si s pár lidma třeba na facebooku, když mám čas, s kamarádkami, řešíme třeba kam vyjít s dětma nebo co vařit a tak si psát o obyčejných věcech.“*

- Kontrola chyb

I3 – studentka navíc zdůraznila důležitost kontroly a opravování chyb: *„Tak asi snažit se co nejvíc psát a aby to pak někdo kontroloval, opravoval chyby a vysvětloval, proč to musí být tak.“* podobně jako **I7 – kosmetička**, která navíc uvedla možnost psaní si osobního deníku: *„Nebo si sám zkoušet psát, třeba deník, ale to zase musíš mít někoho, kdo ti to opraví nebo tak, protože jinak to není k ničemu asi.“*

- Více individuálních kurzů

Informanti vesměs vyjádřili, že zde jsou kurzy českého jazyka, někteří však zdůraznili, že pokud je na kurzu např. 10 a více lidí, pak už nemá cizinec možnost dobře naučit se jazyk.

I6 kadeřnice k tomuto uvedla: *„Chodila jsem k paní profesorce, se kterou jsme začínali úplně od začátku, učili jsme se abecedu vaší, pak samozřejmě nám řekla pravidla, výjimky, pak jsem zjistila, že výjimek máte víc než pravidel. Asi tak první půl roku a byli jsme tam 4 a všichni Ukrajinci. Když je pak skupina třeba 15 lidí tak to už se těžko nějak naučíte. Ale zase jsme platili.“*

I7- kosmetička si také myslí, že by měl stát pořádat více kurzů: *„Třeba pořádat více kurzů, jsou tady, ale třeba víc těch individuálních, protože když je třeba 10 cizinců v jedné místnosti, tak se nikdo nic moc nenaučí.“*

4.1.4 Oblast porozumění mluvenému slovu

Problémy v oblasti porozumění mluvenému slovu

Slangové výrazy, špatná výslovnost a rychlost mluvení vadí účastníkům výzkumu při porozumění mluvenému slovu.

- Rychlé mluvení

Informantům vadí, když na ně mluví někdo moc rychle. **I7 – kosmetička** vypověděla: *„Tak jak jsem už řekla, když někdo mluví rychle, tak se to moc nedá pochytit.“* Stejný problém s porozuměním má i **I11 – prodavačka**: *„Hrozně mi vadili na začátku lidi, co mluvili hodně nespisovně a ještě navíc rychle.“*

- Nesrozumitelnost nářečí

I8 – pracovnice výroby zmínila nesrozumitelnost nářečí: *„Nejhorší je když někdo mluví nespisovně, nebo moc spisovně jako kniha a nebo když třeba mluví někdo z jiné části republiky.“*

- Slangové výrazy

Slangové výrazy také překáží při komunikaci s lidmi či v zaměstnání, jak je vidět např. z odpovědi **I6 – kadeřnice**: *„Tak tady záleží na tom, jak má kdo dobrou výslovnost, pak třeba nerozumím nějakým slangovým výrazům, ale zeptám se, co to znamená. To mi dělalo problém i v práci, máme tam samý mladý kluky, a oni mluví hodně slangově, to jsem se pořád ptala.“*

Zlepšení v této oblasti

Co se týče zlepšení v oblasti porozumění mluvenému slovu, informanti doporučují především sledování televize, poslouchání rádia a konverzaci v češtině.

- Sledování české televize

I4 – IT technik doporučuje: „*Koukat se na český filmy a pořady, mně to hodně pomohlo, a poslouchat rádio.*“ Stejný názor má i **I10 – Právník, tlumočnick**: „*Já když jsem přišel domu, tak u nás všechny televize v baráku byly zapnutý, já jsem ani nepotřeboval vědět co tam je, ale prostě aby tam furt někde něco kecalo.*“

- Nebát se ptát, co které slovo znamená

Podle účastníků výzkumu je také důležité hodně konverzovat a ptát se, když něčemu nerozumí, jak uvedla např. **I6 – kadeřnice**: „*Nebát se ptát, co třeba to určité slovo znamená.*“

Shrnutí výsledků 1. oblasti integrace – Znalosti jazyka

Negativa - co informantům v této oblasti vadí, překáží či způsobuje problémy

Při mluvení

- Výslovnost některých českých písmenek (ř)

Při čtení

- Nesrozumitelnost zákonů
- Nesrozumitelnost složitějších (odborných) textů

Při psaní

- Psaní háčeků a čárek
- Vyplňování formulářů

Při porozumění mluvenému slovu

- Rychlé mluvení
- Nářečí
- Slangové výrazy

Pozitiva - co jim pomáhá překonat zmíněná negativa

Při mluvení

- najít si české přátele a povídat si s nimi
- zapojit se do pracovního procesu
- neuzavírat se mezi Ukrajinci

Při čtení

- čtení pohádek a časopisů

Při psaní

- dopisovat si s někým
- psát si jen tak pro sebe, poté si to nechat zkontrolovat
- individuální kurzy ČJ

Při porozumění mluvenému slovu

- sledování české televize
- poslech rádia
- nebát se zeptat, když něčemu nerozumí

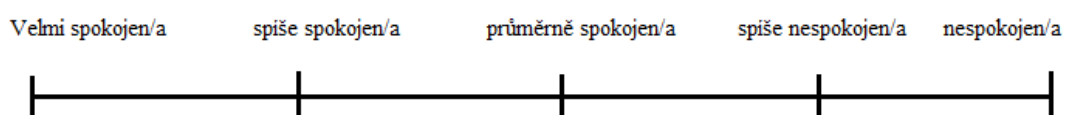
4.2 Ekonomická a sociální soběstačnost

V oblasti ekonomické a sociální soběstačnosti jsem se zaměřila na dvě oblasti a to zaměstnání a bydlení.

Pokud jde o zaměstnání, soustředila jsem se na zjištění, zda účastníci výzkumu pracují a pokud ano, tak kde. Dále mi šlo o to, jestli jsou spokojeni se svým platem a jestli jejich zaměstnání odpovídá jejich vzdělání. Zjišťovala jsem, jak dlouho zaměstnání sháněli, jak se jim v tomto ohledu vedlo a také jak nahlíží na pomoc státu při zaměstnávání cizinců.

V otázce bydlení bylo hlavním cílem zjistit, zda informanti mají přiměřené bydlení, kde bydlí a zda jsou spokojeni. Zajímalo mě také, jaké mají vztahy s pronajímateli svých bytů, vzhledem k tomu, že většina cizinců zde využívá nájemní formu bydlení.

Součástí výzkumu této oblasti bylo opět hodnocení na škálách a to v oblasti spokojenosti s platem a bydlením. Informanti toto hodnotili na následující škále:

Tab. 3 : Sebehodnocení informantů v oblasti ekon. a soc. soběstačnosti

Informant	Má zaměstnání / odpovídá jeho vzdělání	Spokojenost s platem	Kde bydlí	Spokojenost s bydlením
I1 – stavební dělník	Ano/ neodpovídá	Spíše spokojen	Ubytovna	Průměrně spokojen
I2 - studentka	Ne / -	-	Kolej	Průměrně spokojena
I3 - studentka	Ano/ neodpovídá	Velmi spokojena	Ubytovna pro studenty	Spíše spokojena
I4 – IT specialista	Ano/odpovídá	Velmi spokojen	Byt	Spíše spokojen
I5 – student	Ne (pouze brigády)	-	Kolej	Velmi spokojen
I6 – kadeřnice	Ano/ neodpovídá	Velmi spokojena	Byt	Velmi spokojena
I7 – kosmetička	Ano/ odpovídá	Průměrně spokojena	Byt	Průměrně spokojena
I8 – pracovnice výroby	Ano/ neodpovídá	Průměrně spokojena	Byt	Spíše spokojena
I9 – řidič kamionu	Ano/ neodpovídá	Spíše spokojen	Byt	Velmi spokojen
I10 – právník, tlumočnick	Ano/ neodpovídá	Velmi spokojen	Dům	Velmi spokojen
I11 - prodavačka	Ano/ neodpovídá	Průměrně spokojena	Byt	Velmi spokojena

Zdroj: Vlastní výzkum

4.2.1 Zaměstnání

- Zaměstnání neodpovídá vzdělání

Většina informantů vyjádřila, že jejich vzdělání, získané na Ukrajině, neodpovídá zaměstnání, které vykonávají zde, jak je vidět i v tab. č. 3.

I10 – právník, tlumočnick, vypověděl: „*Znám tady spoustu lidí, spoustu právníků, se kterými spolupracuji nebo pro ně tlumočím, nebo když mám nějaké klienty, u kterých třeba vím, že já ten problém úplně nezvládnou, tak aby mě třeba někdo vzal jako koncipienta, to ne, neberou. Pořád jsem od pryč. Takže úplně to neodpovídá tomu, co by se chtělo, ale asi to tak má být.*“ **I8 – pracovnice výroby**, odpověděla na stejnou otázku podobně: „*No na Ukrajině jsem si udělala něco jako je tady normální střední škola a dělám ve fabrice, takže asi ne, protože tady na to asi stačí základní škola, ne?*“

I11 – prodavačka: „*Mám vysokou školu a dělám prodavačku, takže opravdu neodpovídá, ale u mě je to jiný, já jsem sem přijela s tím, že nechci dělat to, na co jsem studovala u nás, a to učitelku.*“

- Spokojenosti s platem

V tab. č. 3 je vidět určitá skromnost, kterou vyjádřili všichni informanti, když při hodnocení spokojenosti s platem, označili na škále stupnice – velmi spokojen/a, spíše spokojen/a a průměrně spokojen/a. Žádný z informantů neoznačil další dvě možnosti – spíše nespokojen/a, nebo nespokojen/a. Uváděli, že plat třeba nemají tak vysoký, ale proti tomu, jaký by měli na Ukrajině, je stále ucházející.

Hledání zaměstnání

- Bezproblémové hledání zaměstnání

S hledáním zaměstnání mají informanti rozdílné zkušenosti. Např. **I3 – studentka** neměla žádný problém zaměstnání sehnat, jak je vidět z její odpovědi: „*Práci jsem si sehnala za jeden den. Večer jsem koukala na nabídky prací na internetu, poslala jsem životopis. Už ráno mi se ozval zaměstnavatel, šla jsem na pohovor a večer už jsem*

makala.“ Stejnou zkušenost má i **I8 – pracovnice výroby** – „Po příjezdu jsem se jenom učila jazyk a vydělával muž a pak jsem od kamarádky slyšela, že berou lidi v tý fabrice, tak jsem šla na úřad práce a oni mi pomohli mě tam dostat a po mateřský jsem se tam vrátila. Překvapilo mě, že mě vzali, protože jsem ještě moc česky neuměla a tak by měli určitě lepší vzít někoho odsud, ale tak asi brali víc lidí najednou. A taky to možná Češi nechtěli vzít kvůli prachům.“

- Bezproblémové hledání zaměstnání pouze u málo kvalifikovaných pozic

Ani **I7 – kosmetičce**, nedělalo problém sehnat zaměstnání, podotkla však, že je třeba hledat práce, při kterých nevadí neznalost jazyka a taky, že je zpočátku třeba nebýt vybíravý, když na otázku, jaké bylo sehnat zaměstnání, odpověděla: „Vůbec ne hrozný, ale já si hledala takový, kde nebudu muset moc mluvit, aby mi ten jazyk nepřekážel. Ono když člověku není proti srsti, jak se říká, vzít i třeba úklidy nebo tak, tak se uživí.“

Podle **I11 - prodavačky**, také záleží na tom, o jakou pozici jde a jaké má člověk vzdělání: „U těch lepších pozic asi jo, brácha má ekonomku, jako vejšku, a tam je to problém, docela dlouho sháněl práci a našel jí až přes známý. I když má stejnou školu jako jiný, tak je furt od pryč, je to cizinec, pro dost lidí nevítaný. U těch podřadnějších prací asi ne. To se sežene hned.“

- Diskriminace při výběrových řízeních

Další účastníci výzkumu už ale takové štěstí neměli. Z následujících odpovědí jsou patrné prvky diskriminace kvůli původu. **I10 – právník tlumočnick** odpověděl na otázku, jak dlouho sháněl zaměstnání a jak: „To právě dost souvisí s mým původem. Zaměstnání jsem v průběhu nějak sháněl, i když mám dvě vysoký školy, mám obchodku, mám i další kurzy, jazykový, angličtinu v Londýně jsem studoval, vlastně ještě předtím než jsme se přestěhovali, jsem si udělal kurzy na Ukrajině, programátora a tak. Pak když jsem se tady obracel na pracovní agentury, když jsem poslal životopis, do nějakých velkých společností, mi pak napsali, že jsem ani nepostoupil do druhého kola. I když jsem byl podle životopisu nejlepší.“

I6-kadeřnice, má špatnou zkušenost, nejen se zaměstnavateli, ale i zákazníky: „*Nechtěli mě zaměstnat, jen proto, že jsem z Ukrajiny, i ty zákazníci třeba už podruhé nepřišli, když se dozvěděli, ke komu se objednali.*“

- Cizinec jako komplikace pro zaměstnavatele

I9 – řidič kamionu si myslí, že pro zaměstnavatele je zaměstnanec z Ukrajiny komplikací: „*Tady je jen pár zaměstnavatelů, kteří jsou ochotný zaměstnat cizince, většina spíš vidí ty komplikace, už jen to, že to s nima bude těžší, protože nemusí něčemu třeba rozumět, že jo. Já sháněl práci dost dlouho a to jen proto, že jsem, odkud jsem. Ale ani vlastně nevím, jestli mam za to bejt na ně naštvanej, je to docela i pochopitelný.*“

Pomoc státu s hledáním zaměstnání

Zajímavé, a pro mě, jako pro tazatele, neočekávané názory, se vyskytovaly v otázce pomoci státu s hledáním zaměstnání. Informanti se totiž téměř jednohlasně vyjádřili v duchu, že je na každém, jak si sežene zaměstnání. Stát jim podle nich nic nedluží a nemusí jim ho pomáhat zajistit.

- Pomoc tím, že dají šanci

I10 – právník, tlumočnick si myslí, že stát pomáhat nemusí, ale zaměstnavatelé můžou pomoci tím, že dají u výběrového řízení uchazeči z Ukrajiny alespoň šanci: „*Těžko říct, co by tady místní úřady musely udělat, aby nám to zjednodušily, protože dá se říct, ty lidi sem přišli sami od sebe a nikdo jim tady nic nedluží.*“ Posléze ještě dodal: „*Jestli by mohl někdo něco udělat, tak by mohli dát nějakou šanci. Na druhou stranu, vracíme se k tomu, že ty lidi ani mě ani ostatním nic nedluží, takže to nemusí dělat. Ale vždycky může někdo něco udělat, vždycky.*“

Podobně se vyjádřila i **I11 – prodavačka**: „*Jako asi by stačilo, kdyby hleděli na zkušenosti a ne na původ a dali možnost Ukrajinci ukázat, že je třeba i pro to místo lepší než Čech.*“

- Sehnání práce je na člověku, ne státu

I6 – kadeřnice si myslí, že je jen na každém, jak si sežene práci: „*Člověk musí co nejvíc udělat sám, záleží na tom oboru. Já mám obor, ve kterém jsou moje ruce a můžu hned předvést, co umím a mám to jednodušší.*“

Podobný názor sdílí i **I8 – pracovnice výroby**: „*Je to asi spíš hlavně o člověku, jestli se snaží tu práci mít, najde si jí asi vždycky, akorát že to nejsou někdy dobré práce, ale uklízení a ty fabriky no. Možná, že by to někdo si myslel jinak, já jsem tu práci sehnala docela hned, tak to tak špatně nevidím. Vím, že i přes pracák jsou jako různé rekvalifikace, kam můžou i cizinci.*“

- Sehnání práce pro Ukrajince je i úkol státu

S jediným odlišným názorem jsem se setkala u **I1 – stavebního dělníka**, který si myslí, že by měl stát víc podporovat zaměstnávání cizinců, ale vzhledem k jazykové bariéře, která pramenila z jeho krátkého pobytu zde, vypověděl velmi stručně: „*Ano, měl by nám stát více pomáhat.*“

4.2.2 Bydlení

- Spokojenosti s bydlením

Informanti byli vyzváni, aby označili na škále svou spokojenost s bydlením. Opět nikdo z nich neoznačil možnost spíše nespokojen/a nebo nespokojen/a. Výsledky hodnocení škál v oblasti bydlení a také typy bydlení, které informanti využívají jsou zobrazeny taktéž v tab. č. 3 .

- Nepořádek v bytové politice

Někteří informanti se vyjádřili negativně o bytové politice v ČR. Např. **I10 – právník, tlumočnick** zpochybnil tuto oblast, když na otázku, zda jsou nějaké problémy v oblasti bydlení v ČR, uvedl: „*Tak pokud můžu mluvit třeba za své klienty, tam těch*

příběhů znám hodně, a v tomhle bych řekl, že je v tom tady, lidsky řečeno, trochu bordel. Je to případ od případu, mně přijde, že tady jako žádný vyložený systém není.“

I1 – stavební dělník také zmínil zkušenost svého známého, který má problém s bytem: *„Kámoš má starost s bytem, nemá peníze na vysokej nájem a ještě po něm chtějí na začátku nějak dva nájemy a když šel na město, na úřad nějaké, tak mu řekli, že mu nemůžou sehnat levnější byt. To by mohlo bejt nějak líp udělaný.“*

Vztahy s pronajímateli

Vzhledem k tomu, že naprostá většina cizinců zde žije v podnájmu či na ubytovnách, zaměřila jsem se i na vztahy s pronajímateli či ubytovateli a na možné problémy, které se při ubytování vyskytují. V této oblasti mají informanti různé zkušenosti.

- Sehnat přiměřené bydlení není problém

Pro některé informanty není problém najít přiměřené bydlení, vyjádřili se v tom duchu, že bytů je zde dost. Např. **I3 – studentka**, která bydlí v ubytovně pro cizince – studenty, k tomu to tématu uvedla: *„Žádný problém sehnat si bydlení. Češi jsou vstřícní, a rádi udělají i potvrzení o ubytování, které potřebujeme pro cizineckou policii.“* **I4 – IT technik** má podobný názor: *„S bydlením není problém, jako ho sehnat. Jen mít peníze na nájem a seženeš ho hned.“*

- Pronájem bytu, ale nemožnost nahlásit zde pobyt

Další z Ukrajinců, se kterými probíhaly rozhovory, však uvedli určité problémy, které existují ve vztahu s pronajímateli. Příkladem tohoto názoru je odpověď **I11 – prodavačky**, podle které znemožňují vlastníci bytů svým nájemníkům - cizincům, aby si v daném bytě nahlásili pobyt: *„Od známých vím, že jsou tady lidi, co Vám pronajmou byt, ale nedovolí Vám, abyste se tam nahlásil.“*

- Problém s potvrzeními a smlouvami

Další informanti poukazují na potvrzení, které cizinci musí dokládat. Podle několika z nich totiž pronajímatelé toto potvrzení odmítají vystavit.

I4 – IT technik: *„Musí si každéj dávat pozor, kam jde do podnájmu. Vím, že je to špatný s papírama, že ho nechtějí vydat, smlouvy a potvrzení a tak. Nebo ho vydaj, ale musí ho člověk uhánět sto let, tohle je fakt děs.“*

I9- řidič kamionu – *„Já mám takovou zkušenost, že občas je strašnej problém pro ně dát novou nájemní smlouvu nebo potvrzení a člověk pak kvůli tomu může mít průšvih na cizině, ale to se asi netýká jen cizinců, kolega je Čech a taky to má takhle s chlapem, co mu pronajímá byt.“*

Shrnutí výsledků 2. oblasti integrace – ekonomická a sociální soběstačnost

Negativa – co informantům v této oblasti vadí, překáží či způsobuje problémy

Zaměstnání

- zaměstnání neodpovídá vzdělání
- problém sehnat zaměstnání u vysokoškoláků
- diskriminace při výběrových řízeních
- cizinec jako komplikace pro zaměstnavatele

Bydlení

- nepořádek v bytové politice
- pronajímatelé nechtějí vydat potvrzení o ubytování či nájemní smlouvy
- pronajímatelé neumožní nahlášení trvalého pobytu v daném bytě

Pozitiva – co je v této oblasti podle nich dobré

Zaměstnání

- snadné sehnat zaměstnání u méně kvalifikovaných pozic
- spokojenost informantů s platem

Bydlení

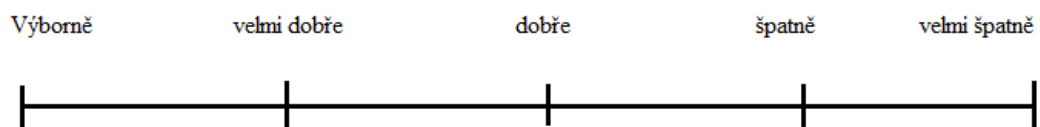
- sehnat přiměřené bydlení není problém
- se svým bydlením jsou informanti poměrně spokojeni

4.3 Orientace ve společnosti a kultura

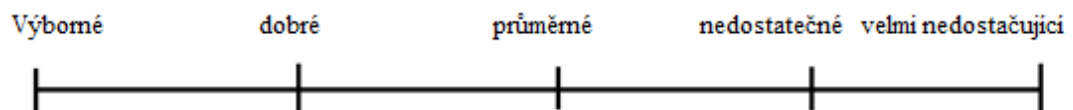
Cílem výzkumu této oblasti bylo zjistit, jak se cizinci orientují v oblasti legislativy, politického uspořádání, odkud o tom čerpali informace a jak jim v tom stát pomohl.

Dále jsem zjišťovala jejich názor na českou kulturu v porovnání s ukrajinskou, co se liší a co je stejné a zda je jim něco v této oblasti překážkou v integraci.

V této oblasti hodnotili informanti svou vlastní orientaci v legislativě a politickém uspořádání na následující škále:

Otázku množství informací poskytnutých informací státními organizacemi měli za úkol ohodnotit a označit na této škále:

Tab. 4: Orientace ve společnosti a kultura

Informant	Orientace v legislativě, politice	Odkud čerpal/a informace po příjezdu	Množství informací poskytnutých státem	Porovnání české a ukrajinské kultury
I1 – stavební dělník	Špatná	internet	Nedostatečné	Neví
I2 - studentka	Dobrá	internet	Dobré	podobné zvyky i tradice
I3- studentka	Dobrá	učitelé	Dobré	Podobná, ale jsou rozdíly
I4 – IT specialista	Špatná	Poradna pro cizince, známí	Průměrné	Rozdílná
I5- Student	Dobrá	učitelé v jazykové škole	Dobré	Podobná, ale jsou rozdíly
I6 - kadeřnice	Špatná	Manžel, zprávy	Nedostatečné	Rozdílná
I7 - kosmetička	Špatná	internet, cizinecká policie, poradna pro cizince, další cizinci	Dobré	Podobná, ale jsou rozdíly
I8 – pracovnice výroby	Dobrá	od manžela, internet, charita	Dobré	Podobná, ale jsou rozdíly
I9 – řidič kamionu	Dobrá	úřady, instituce	Dobré	Podobná, ale jsou rozdíly
I10 – právník, tlumočník	Výborná	škola, kamarádi, média, úřady	Průměrné	Podobná, ale jsou rozdíly
I11- prodavačka	Velmi dobrá	úřady, instituce	Průměrné	Podobná, ale jsou rozdíly

Zdroj: Vlastní výzkum

Orientace v zákonech, pravidlech, principech a zdroje informací

Jak je vidět z tabulky č. 4, orientace v této oblasti není příliš velká. Většina informantů označila na škále prostřední možnost „dobrá“. I1 a I6 označili svou orientaci v zákonech apod. jako špatnou a na pravé straně škály, tedy v oblasti velmi dobré a výborné orientace, se ohodnotili opět I10 a I11 (18 a 20 let pobytu).

Ze zmíněné tabulky je také vidět, odkud informanti zjišťovali potřebné informace. Nejčastější odpovědi jsou – internet, poradna pro cizince, úřady a cizinecká policie.

Poskytování informací úřady či státními institucemi

- Nekompetentnost a neznalost

Někteří informanti vyjádřili pochybnosti o kompetentnosti či potřebných znalostech pracovníků na českých úřadech a ve státních institucích. Např. **I10 – právník, tlumočnick**, k otázce, zda po svém příjezdu získával informace také na úřadech či jiných státních institucích (Odbor azylové a migrační politiky, cizinecká policie, magistrát města apod.) uvedl: *„To se zase vracíme k tomu, že přijdete na úřad, jsou tam dva různí pracovníci a na jednu a tu samou otázku každý odpoví úplně jinak, takže musíte najít nějakého třetího, abyste věděl, kdo z těch dvou měl pravdu..“*

Podobný problém má v této věci i **I1 – stavební dělník**: *„Přijde mi, že tady nikdo nic neví a jak to mám pak vědět já. Nebo mi to řeknou, ale já tomu nerozumím.“*

- Nedostatek času

I4 - IT specialista zmiňuje nedostatečný čas, který mají jednotliví pracovníci těchto institucí, na vysvětlování cizincům, jak vyplňovat formuláře: *„Jako jo, to víte, že tam Vám taky daj nějaký instrukce nebo tak, ale většinou nemaj moc času“* Ještě dodává na adresu neziskových organizací: *„To když už, tak spíš třeba ta poradna pro cizince“*

nebo tak něco, co není od státu, tam mají času víc. Vztít si papíry na úřadu a říct tam, jestli s tím pomůžou.“

- Nedostatečné množství informací

I6 – kadeřnice zase ohodnotila množství informací poskytnutých státem jako nedostatečné, když uvedla: *„Všechno si musíte zjistit sami. Vím to i od tchyně, která s tím trávila hodně času, všechno si studovala sama, zákony a tak. Pak když si potřebovali prodloužit nějaký vízum, tak chodila, ptala se, proč, co a jak. Dřív byli ochotní víc odpovídat, teď je těch zaměstnanců všude míň a nemají čas a nejsou ochotní.“*

Zcela odlišný názor má na věc **I2 – studentka**, která na toto téma vyjádřila: *„Když jsem se obracela na různé státní orgány, tak bych mohla říct, že vždycky mi tam poskytli dostatečné množství informací a hlavně mi všechno vysvětlili tak, abych tomu rozuměla.“*

Kultura

- Podobnost zvyků a tradic, ale přesto jsou v něčem významné rozdíly

Názor na rozdíly v kultuře byl téměř jednohlasný. Většina účastníků výzkumu se shodla na tom, že naše kultury, tedy česká a ukrajinská, jsou podobné, díky tomu, že jsou oba národy slovanské a že jsou země blízko sebe, ale jsou určité rozdíly.

I2 – studentka uvedla: *„Nacházíme se docela blízko sebe a myslím, že máme podobné zvyky a tradice, proto v tom necítím velký rozdíl.“* I když ostatní informanti mají názor podobný, ještě k tomu zdůraznili fakt, že i přes podobnost existují zásadní rozdíly v důležitých oblastech.

I3 – studentka zmiňuje odlišné vnímání některých svátků, když uvádí: *„Rozdíly se týkají spíš náboženských svátků. Pro mě jsou české Vánoce obyčejný den v prosinci, slavím Vánoce v lednu.“*

I11 – prodavačka zase zmínila: *„Přijde mi občas, že Češi jsou líný, slavit nějaký svátky, tradice, dodržovat zvyky. Ono ale možná na menších městech to bude třeba jiný.“*

Rodina

Informanti spatřují zásadní rozdíly týkající se rodiny a rodinného života.

- Menší zájem rodičů o své děti než na Ukrajině

I10 – právník, tlumočnick vidí rozdíl v zájmu rodičů o své děti: *„Rozdíl je základní v té rodině a v tom, jestli je to vesnice nebo velké město. Tady spousta rodičů vůbec nezajímá, s kým se jejich dítě baví, co dělá. U nás je to jinak, rodiče se vždycky snaží poznat ty kamarády, pak můžou i kontrolovat, kde je a s kým je a nějak je ovlivnit, to co dělá, s kým a proč.“*

- Dřívější zakládání rodiny na Ukrajině

Aspekt včasnosti zakládání rodiny na Ukrajině vyslovil **I5 – student**: *„Také podle mého názoru, u nás na Ukrajině větší důraz je kladen na vytvoření rodiny v mladých letech, není divu, když se člověk ožení např. v 23-26 letech.“*

I4 – IT technik si myslí: *„Jo, na Ukrajině je ta rodina v něčem jiná, lidi se dost brzo žení a maj děti, než tady.“*

- Soudržnost rodiny

Informanti, hovořící o rozdílech týkajících se rodinného života, se téměř shodli na tom, že na Ukrajině má rodina mnohem větší hodnotu a soudržnost, než v České republice. Drží více při sobě, rodinní příslušníci se podporují a chrání. Podle **I10 – právníka, tlumočnicka**, to tak mají dáno a je samozřejmost držet pohromadě. Ve svém vyprávění na téma rodiny, mimo jiné uvedl: *„Často tady je to, že třeba mají lidi bráchu nebo ségru ale potkávají se jen párkrát do roka, na narozeniny třeba. Že tady hodně lidí, u převážné většiny, je třeba kamarád víc, než brácha a ségra, a nebo, což je smutný, i rodiče.“*

Stejný pohled na věc má i **I6 – kadeřnice**: *„Já si myslím, že je to tady hodně rozdílný hlavně v rodině. U nás se drží rodina hodně pohromadě, chrání se. S tím se tady moc neseťkávám. Jedna věc se dítěti ukázat, tu cestu, všechno vysvětlit, aby to dítě*

pocho pilo, že se musí osamostatnit. Ale dokud nemá jasno, tak ne že ho vyhodíte a ať se popere s tím životem, ať si najde tu cestu sám.“

I7 – kosmetička problematiku rodiny shrnula krátce a prostě: *„Na Ukrajině je více důraz na rodinu, než tady.“*

- Vedení dětí ke vzdělání

Podle **I6 – kadeřnice**, která má v tomto oboru bakalářské vzdělání, je na Ukrajině významnější aspekt vedení dítěte rodinou ke vzdělání, když k otázce rodiny dodává: *„Já si myslím, že to je to, proč na Ukrajině máme vysoké procento vzdělaných lidí, protože u nás v rodině neexistuje, že by dítě řeklo, já nepůjdu na vysokou, my od malička rosteme s tím, že je to samozřejmost, my máme střední, maturitu, vysokou a až potom se rozhodneme, co budeme dělat. Ale ne že odejde v 15ti, 16 letech, to neexistuje. U nás je normální mít i 2 nebo 3 vysoký školy. Tady je tolik lidí, co nemají ani maturitu, to mě překvapuje.“*

I9 – řidič kamionu si myslí, že podpora rodin v oblasti vzdělání zde není taková, jaký by být měla. K tomuto tématu vypověděl: *„U nás se snaží rodiče maximálně dlouho to dítě ve škole podporovat, aby se děti nemusely o sebe starat finančně a mohly studovat. Tady to dítě když v 16 ti vypadne z baráku, tak se musí starat o bydlení, jídlo a hledá si práci, a spoustu lidí jde třeba pak studovat až později, kdy mají zajištěný příjem.“*

Nemožnost začlenit se plně

Zjišťovala jsem i názor informantů na možnost začlenit se plně do společnosti a cítit se jako plnohodnotný člen té určité země. Téměř všichni, kteří byli na toto dotázání, odpověděli negativně.

I10 – právník, tlumočnick uvedl, že u něho není stoprocentní integrace možná, ale mluvil i o zkušenostech, které má se svými klienty: *„Znám i lidi, co někam přijedou a zapomenou, odkud jsou. Prostě stoprocentně se začlení. Ale já nikdy nezapomenu, co jsem, odkud jsem a proč jsem.“*

I9 – řidič kamionu si myslí, že není třeba se začleňovat plně: „*Já osobně nechci, se nějak úplně začleňovat. Jako je určitě důležitý se jako integrovat v těch důležitějších věcech, ale proč bych měl být stejný jako Čech, mělo by tu být nějaký místo pro odlišnosti, ale v rozumné míře, žít prostě vedle sebe, v něčem se teda integrovat, dobře, ale v něčem ne a respektovat se navzájem.*“

Shrnutí výsledků 3. oblasti integrace – orientace ve společnosti a kultura

Negativa – co informantům v této oblasti vadí, překáží či způsobuje problémy

Orientace ve společnosti

- Špatná orientace v zákonech a pravidlech
- Nekompetentnost a neznalost úředníků, kteří by jim v tom mohli pomoci
- Nedostatek času těchto úředníků na to, aby se imigrantům věnovali
- Množství poskytnutých informací není dostatečné

Kultura

- Rozdíly ve významných záležitostech
- Slavení svátků v jinou dobu
- Jiné vnímání rodiny
  - Včasnější zakládání rodiny na Ukrajině
  - Menší zájem o své děti v ČR
  - Menší důraz na vzdělání svých dětí v ČR
  - Menší soudržnost rodin v ČR
- Nemožnost plně se začlenit mezi majoritu

Pozitiva – co je v této oblasti podle nich dobré

Orientace ve společnosti

Pozitiva v této oblasti z rozhovoru nevyplývaly.

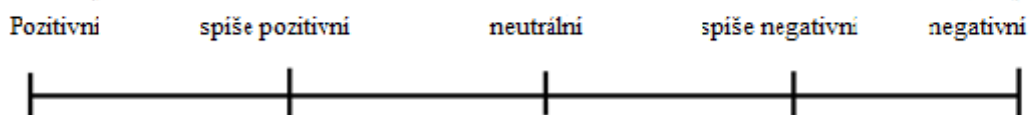
Kultura

- Relativní podobnost kultur

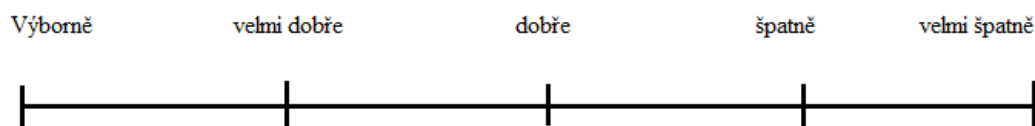
4.4 Vztahy mezi majoritou a menšinou

V oblasti vztahů mezi majoritou a menšinou bylo mým cílem zjistit, jaký pohled mají podle informantů Češi na Ukrajince a naopak, jak se jim navazují vztahy mezi sebou a také mě zajímalo, jaký mají názor na činnost státu při podpoře navazování a zlepšování vztahů mezi cizinci a domácí společností.

Účastníci výzkumu hodnotili vztah Čechů k Ukrajincům a Ukrajincům k Čechům na následující škále:

Další hodnocení, které jsem zjišťovala, se týkalo jejich schopnosti navazování vztahů s majoritou, při které měli označit jednu možnost na této škále:

Tab. 5 : Vztahy mezi majoritou a menšinou

Informant	Postoj Čechů k Ukrajincům	Postoj Ukrajinců k Čechům	Jak se mu/jí navazují vztahy či komunikace s Čechy
I1 – stavební dělník	spíše negativní	neutrální	Špatně
I2 – studentka	neutrální	neutrální	ani dobře, ani špatně
I3 – studentka	spíše pozitivní	spíše pozitivní	Výborně
I4 – IT specialista	neutrální	neutrální	ani dobře, ani špatně
I5 – student	neutrální	spíše pozitivní	velmi dobře
I6 – kadeřnice	neutrální	spíše pozitivní	Výborně
I7 – kosmetička	neutrální	neutrální	ani dobře, ani špatně
I8 – pracovnice výroby	neutrální	spíš pozitivní	velmi dobře
I9 – řidič kamionu	neutrální	spíše pozitivní	velmi dobře
I10 – právník, tlumočnick	neutrální	neutrální	velmi dobře
I11 – prodavačka	neutrální	neutrální	Výborně

Zdroj: Vlastní výzkum

Postoj Čechů k Ukrajincům

- Neutrální postoj Čechů k Ukrajincům

Na otázku, jaký je podle účastníků výzkumu postoj Čechů k imigrantům z Ukrajiny, byly odpovědi spíše diplomatické, když téměř všichni označili na škále možnost – neutrální.

I10 – právník, tlumočnick uvedl k tomuto tématu: *„Je tu spousta lidí a každý to vidí jinak a nedá se určit, jestli je to tak nebo tak. Za těch 18 let jsem toho zažil hodně, když jsme se nastěhovali, tak byli lidi, se kterými jsme komunikovali perfektně. Setkal jsem se i se špatným přístupem ke mně, kvůli mému původu.“*

I7 – kosmetička odpověděla podobně: *„Asi neutrální, protože jsou lidi, co proti nám něco maj a lidi, co nás podporujou a zase jsou Ukrajinci, co se třeba chovají blbě a pak ty, o kterých tady místní lidi ani neví. Je to všechno tak půl na půl.“*

- Nezájem ze strany české majority

Podle **I8 – pracovnice výroby** je toto neutrální hodnocení způsobené nezájmem ze strany české majority: *„Spíš si nás asi nevšímaj, proto neutrální. Podle mě nevadíme, ale ani nás nevitaj.“* **I2 – studentka** si také myslí, že se to nedá říci obecně, ale uvedla navíc i svou negativní zkušenost ze školy: *„Ale třeba jsem se setkala ve škole s tím, že si někteří myslí, že my cizinci nic nevíme, neumíme a nechápou, proč jsme sem vůbec přijeli.“*

I1 – stavební dělník jako jediný označil na škále možnost - spíše negativní. Svou odpověď odůvodnil tím, že pár neslušných Ukrajinců tady kazí pověst těm ostatním, slušným.

- Rok 1968

Celkem 3 informanti zmínili ve věci postoje Čechů k Ukrajincům rok 1968 a to v tom smyslu, že na ně Češi nahlížejí hůře i kvůli tehdejší invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

I6 – kadeřnice k této věci řekla: „*Lidi taky pamatujou ten rok 1968, i když to nebylo vůbec o lidech, ale existuje ta Varšavská domluva, podle které museli jednat, tak jak jednali, to nebylo to, že by samovolně někdo přišel a udělal něco, co se nelíbilo českému národu. Oni to ale hodnotí jinak a spíš proto, že to neznají.*“

I3 – studentka má zkušenost stejnou: „*Už několikrát jsem se setkala s tím, že Češi vzpomínali na rok 1968. Ale já za to fakt nemůžu. Historie nemůže být změněna, a já osobně nemůžu odpovídat za to, co se stalo, ať Češi to pochopí.*“

Další, kdo při rozhovoru zmínil rok 1968, je **I4 - IT specialista**: „*Lidi na nás koukaj různě, někdo jako, že umíme jen s lopatou, někdo, ať si jdem, odkud jsme přišli, někomu nevadíme a někdo i pomůže a rád. A taky jsem už slyšel lidi, co na nás nadávají, kvůli tomu, jak se SSSR chovala, jak to tady v roce 1968 obsadila a tak.*“

Postoj Ukrajinců k Čechům

Co se týká postoje Ukrajinců k Čechům, v tomto se informanti přiklánějí od hodnocení – spíše pozitivní nebo neutrální. Jak je vidět v tabulce č. 5, nikdo z informantů neoznačil na škále možnost – spíše negativní, nebo negativní. Své odpovědi přitom zdůvodňují různě.

- Nízké procento vysokoškolsky vzdělaných Čechů

I10 – právník, tlumočnick označil také tento postoj jako neutrální, uvedl však několik věcí, které mu vadí. Například to, že máme v České republice malé procento vysokoškolsky vzdělaných lidí v porovnání s Ukrajinou: „*...když jsme sem přišli, tak mělo 7% lidí vysokoškolský vzdělání a to je hodně málo. Škola sice není všechno, ale dává člověku určitý rozhled o všem a ovlivňuje to společnost.*“

- Jak ty ke mně, tak já k tobě

Podle **I2 – studentky** záleží chování Ukrajinců na tom, jak se chovají Češi. Na škále označila možnost neutrální a okomentovala to slovy: „*Můj osobní postoj*

k Čechům je pozitivní, ale třeba když vidím, že člověk nechce vyjít vstříc, tak se chovám k němu stejně.“

I10 – právník, tlumočník si myslí, a to i za Ukrajince, které zná, že bychom měli změnit přístup k cizím kulturám. Na téma postoje Ukrajinců k Čechům ještě dodává: *„Hodně lidí tady hlásí, že jsou hrdý na to, že jsou Češi, ale když se jich člověk zeptá, co to teda znamená, být Čech, tak třeba neví, co odpovědět, neví jak to vysvětlit, takže za těma slovy není nic.“*

- Otevřenost Čechů

I5 – student, označil možnost spíše pozitivní, což je podle něj způsobené otevřeností Čechů: *„Češi většinou rádi pomůžou, když je nějaký problém. Já třeba špatnou zkušenost s Čechy nemám, takže můj vztah je jen pozitivní.“*

- Lenost Čechů

Podle **I8 – pracovnice výroby** koluje o občanech ČR, že jsou líní, avšak ona si to podle svých slov nemyslí: *„Spíše pozitivní, mně Češi nevadí, nikdo na mě nebyl nikdy moc zlý, ale vím, že u nás doma se říká, že jsou trochu jako líný. Ale nemyslím si to. Nedá se to říct na všechny a i my na Ukrajině máme lidi, co jsou líný nebo co nechtěj pracovat.“*

Navazování vztahů

- Jazyková bariéra

V otázce navazování vztahů informanti neshledali žádnou velkou překážku, snad kromě **I1 – stavebního dělníka**, který navazování vztahů s občany ČR okomentoval slovy: *„Navazují se mi špatně. Dobře jen s klukama v práci, jinak moc dobře ne. Já se ještě moc nedomluvim, tak radši nikam nechodim.“*

- Stydlivost Ukrajinců

I7 – kosmetička, která na škále označila možnost ani dobře, ani špatně, svou volbu zdůvodnila tím, že není problém nikde jinde, než v její stydlivosti: „*U mě je to složitější, protože já jsem stydlivá, jak jsem už říkala, takže mě se navazují tak jako průměrně, ale není to tím, že by bylo něco špatně, ale že nejsem úplně člověk co běžně třeba se baví s lidma ve frontě někde, a tak. Se zákaznicema ale problém nemám.*“

I4 – IT technik: „*Já třeba se spíš stydim začínat řeč, asi čekam, až na mě spíš někdo sám začne mluvit a to se tak často nestává.*“

- Nezájem Čechů o konverzaci s cizinci, o navazování vztahů

I2 – studentka uvedla, že jí vadí, že Češi neoslovují cizince sami od sebe: „*Ani dobře, ani špatně. Problém je v tom, že Češi skoro nikdy nenavazují řeč s cizinci sami od sebe.*“ Stejně to vidí i **I11 – prodavačka**: „*Měli by tady lidi celkově změnit přístup ke všem cizím kulturám, to si myslím, že si Ukrajinci myslí všichni. Lidi se tady o nás spíš nezajímaj. Nezačnou se bavit, nenabídnou pomoc.*“

Aktivity státu – navazování vztahů

Zajímalo mě, zda informanti vnímají nějaký vliv státu – státních institucí, organizací apod. na navazování či zlepšení vztahů mezi majoritou a minoritou.

- Nedostatečná činnost státu v této oblasti

V tomto ohledu odpovídali informanti většinou negativně, jak je vidět např. u **I2 – studentky**, která na otázku, jak podle ní pracuje stát na tom, aby podporoval navazování kontaktů mezi majoritou a menšinou a také zlepšování vztahů mezi nimi, odpověděla: „*Nedostatečně, vůbec jsem si nevšimla, že nějak podporuje dobré vztahy mezi Čechy a Ukrajinci.*“

I6 – kadeřnice má názor stejný: „*Nevím o ničem, co by stát třeba pořádal pro cizince nebo tak. Vím o akcích, co dělají soukromé školy nebo nějaké soukromé firmy,*

pokud mají zaměstnance z Ukrajiny a Čechy, tak dělají různé akce, aby se spojili. Ale třeba to nevím, protože to nevyhledávám a nezajímám se o to.“

I9 – řidič kamionu zmiňuje, že ve školách je tato situace lepší. Stejně tak v hlavním městě. Na stejnou otázku, jako byla položena předchozím informantkám, odpověděl: *„Možná u dětí na školách, jestli jsou nějaké třeba přednášky, to nevím, asi jo, myslím, že holka nějaký takový má ve škole. Ale jinak, moc ne, prostě mi přijde, že se jako pro to nic moc nedělá. Ale možná třeba v Praze je to lepší, tam je jich i víc, ale tam já se nedostanu.“*

- Pořádání multikulturních akcí

Podle informantů je důležité, aby stát dobré vztahy podporoval a naprostá většina z nich uvedla, že by uvítala, kdyby to bylo prostřednictvím multikulturních akcí, projektů, přednášek či různých setkání. Např. **I11 – prodavačka** hovořila o multikulturních akcích, které ale nepořádal stát, nýbrž nestátní neziskové organizace: *„Za dvacet let, co tu jsem, jsem zažila pár takových věcí, ale nikdy to nepořádal stát, ale nějaké nestátní organizace. Byly to různé akce, kde se setkávali lidi s cizincema a mohli si zkoušet třeba ochutnat nebo i uvařit pokrmy typické pro tu zemi nebo tak.“*

- Důležitost aktivit už na základních školách

Několik informantů vyjádřilo, že by se k toleranci měli vést děti už na základních školách. Např. **I7 – kosmetička**: *„Nebo by bylo dobrý třeba na školách, kdyby měli víc předmětů o migraci, nějaké multikulturní zaměření. Když budete vést děti od mala k tomu, že se k cizincům chovat dobře a že imigranti tu jsou a budou, tak pak se budou v dospělosti chovat dobře a ty vztahy budou lepší.“*

I8 – řidič kamionu: *„Už ty děti by se měli ve škole učit nějaký zásady tolerance nebo já nevím. Dyť se furt ta migrace zvyšuje, cizinců bude všude víc a víc.“*

- Nezájem ze strany majority

I10 – právník, tlumočník potvrdil názor, že je důležité pořádat akce na podporu navázání vztahů, dodal však, že se neseťká se zájmem Čechů o ně, a tak by měli

smysl jedině tehdy, kdyby na ně chodili i Češi. „Co se týče multikulturních akcí, ty by určitě měli smysl, kdyby je stát pořádal víc. Dělají se, ale nedělá je stát, ale třeba lidi v Praze, takový menší akce pro cizince, pořádají to cizinci a chodí tam jen ty cizinci, Češi skoro ne. Oni nemají vůbec zájem, poznat něco nového nebo někoho nového, oni se uzavřou a jdou si domu nebo si jdou do hospody mezi své lidi, kde si daj 3, 5, 10 piv a jdou spát, ale poznat něco nového, nějak komunikovat, navázat kontakty, to strašně málo lidí má o to zájem.“

- Přítomnost aktivizačního pracovníka

I6 – kadeřnice pak vyslovila pro mě zajímavý názor, že je důležité, aby na akci byl přítomen moderátor, jakýsi aktivizační pracovník, který by měl za úkol obě skupiny svést dohromady, jinak na akci byly patrné skupiny majority a minority: „Udělal by program, byly by tam nějaké aktivní hry. Proč o tom mluvím, protože v tomto oboru pracuje můj brácha na Ukrajině, a vždycky ho pozvou na takové akce velkých firem, kdy musí spojit co nejvíce zaměstnanců, aby ten tým pracoval výborně, tak se musí poznat, aby se ten kolektiv spojil a pak úplně jinak funguje. Tohle kdyby udělali i z pohledu těch národností tady, tak by to bylo dobře, ale musí ten moderátor zapojit obě skupiny, jinak se bude držet Česko a Ukrajina.“ Myslí si, že je spíše na původních občanech ČR, aby zapojili Ukrajince, protože oni tady jsou „na návštěvě“.

Shrnutí výsledků 4. oblasti integrace – vztahy mezi majoritou a menšinou

Negativa– co informantům v této oblasti vadí, překáží či způsobuje problémy

- nezájem Čechů o navazování vztahů či konverzace s cizinci
- malá aktivita ze strany státu co se týče navazování vztahů
- stydlivost Ukrajinců
- jazyková bariéra při navazování konverzace s Čechy

Pozitiva – co by zmíněná negativa mohlo ovlivnit k lepšímu

- podpora tolerance k jiným kulturám už na ZŠ
- pořádání multikulturních akcí
- působení aktivizačních pracovníků na těchto akcích

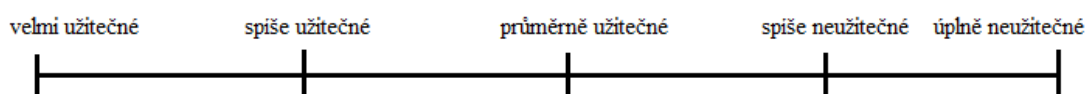
4.5 Pomáhající organizace

Úkolem praktické části diplomové práce bylo také vyhodnocení VO2, která zní:
Využívají Ukrajinci organizace zaměřené na pomoc cizincům?

Kromě využívání organizací mě zajímalo i názor na jejich užitečnost a také, které organizace informanti znají.

Odpovědi na otázky, týkající se pomáhajících organizací, nedopadly úplně podle očekávání, když většina účastníků (7) výzkumu pomáhající organizace nevyužívala, ani po svém příjezdu do ČR, jak ukazuje tabulka č. 6. Někteří, konkrétně 5 informantů, neznají ani jednu organizaci na pomoc cizincům.

Užitečnost hodnotili informanti na následující škále:

Tab.6: Pomáhající organizace

Informant	Využíval/a organizace pro pomoc cizincům	Jaké organizace zná	Jaká je podle ní/něho prospěšnost těchto organizací
I1 – stavební dělník	Ano	Poradna pro cizince a migranty	neví
I2 - studentka	Ne	Žádné	spíše užitečné
I3 - studentka	Ne	Žádné	velmi užitečné
I4 – IT specialista	ano, málo	Poradna pro cizince a migranty Centrum na podp. integ. cizinců	velmi užitečné
I5 – student	Ne	Poradna pro cizince a migranty	spíše užitečné
I6 – kadeřnice	Ne	Žádné	neví
I7 – kosmetička	ano, po příjezdu	Poradna pro cizince a migranty Centrum na podporu integrace cizinců	velmi užitečné
I8 – pracovnice výroby	ano, po příjezdu	Centrum na podp. integ. cizinců Por. pro cizince a migranty Ví, že existuje poradna pro uprchlíky	velmi užitečné
I9 – řidič kamionu	Ne	Žádné	neví
I10 – právník, tlumočnick	Ne	Centrum na podporu integrace cizinců Poradna pro cizince a migranty	spíše neužitečné
I11 - prodavačka	Ne	Žádné	neví

Zdroj: Vlastní výzkum

Užitečnost

K otázce užitečnosti se vyslovil pouze 1 informant negativně, a to **I10 – právník, tlumočnick**, který si myslí, že 90% z nich není založená opravdu na pomoc cizincům. K tomu dodává: *„Jsou i organizace, který fungujou tak jak maj, dělají to od srdce a chtějí pomoct, ale většina prostě není užitečná.“*

Ostatní účastníci výzkumu buď neví, protože tyto organizace neznají, nebo si myslí, že jsou užitečné.

- Cizinci o nich neví

I7 - kosmetička si myslí, že jsou velmi užitečné, avšak dodává: *„Velmi užitečné. Akorát mi přijde, že o nich všichni cizinci neví. Nebo se stydí tam jít.“*

Stejný názor má i **I4 – IT technik**, který se k tomuto vyjádřil: *„Jsou užitečný, dyť mě pomohli hodně, jsou ochotný a člověk ví, že se na ně může obrátit s čímkoliv. Jako s čímkoliv ne, ale když s něčím nepomůžou oni, tak většinou řeknou, kde s tím pomůžou. Akorát si myslim, že dost cizinců ani neví, že jim někde takhle pomůžou.“*

Cizinecká policie

Zajímavé zjištění pro mě bylo, že informanti nevnímají Cizineckou policii jako nepřítel, ale jako něco, co jim pomáhá. Několik z nich totiž uvedlo mezi organizacemi na pomoc cizincům právě cizineckou policii, ačkoliv se za organizaci jako takovou nepovažuje, ať už pro účely mého výzkumu, nebo obecně.

I3 – studentka uvedla: *„Jediná „organizace“ kterou často navštěvuji je Cizinecká policie. Ale s tím žádný problém není, jsou tam milí a vstřícní“.*

I1 – stavební dělník také mezi organizacemi vyjmenoval cizineckou policii: *„Znám poradnu pro cizince a pak cizineckou policii. Do obou chodím a pomáhají mi.“*

5 DISKUZE

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká pozitiva a negativa se vyskytují při integraci Ukrajinců v Českých Budějovicích. Pro výzkumnou část práce byla zvolena **kvalitativní výzkumná strategie**, metoda **dotazování** a technika **rozhovoru**. Jako technika terénního sběru dat byl použit **polořízený rozhovor**. Výsledky byly následně vyhodnoceny pomocí **metody vytváření trsů**. Výzkumný soubor tvoří **11 informantů**, ukrajinské národnosti, žijících alespoň jeden rok v České republice, konkrétně v okrese České Budějovice. Rozhovor byl proveden se 6 ženami a 5 muži.

První část rozhovoru se vztahuje k výzkumné otázce č.1, která zní: **Jaká pozitiva a negativa se vyskytují v integraci Ukrajinců v Českých Budějovicích?** Integrace je pro účely výzkumu rozčleněna do 4 oblastí popsanych v dokumentu *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití*. Jsou to znalost jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, orientace ve společnosti a kultura a vztahy mezi majoritou a menšinou. Rozhovor s informanty probíhal již rozčleněn do těchto oblastí a v každé z nich jsem se snažila zjistit negativa a pozitiva, se kterými se při svém začleňování do české společnosti setkávají. Negativy jsou myšleny problémy, překážky či jiné okolnosti, které respondentům vadí. Pozitivy jsem měla na mysli různé příklady toho, co jim tyto překážky či problémy pomáhá – případně by pomohlo - překonat a také „věci“, které se jim tu líbí, nevadí jim, které uvítají apod.

Druhá, podstatně kratší část rozhovoru, se týká výzkumné otázky č.2: **Využívají Ukrajinci v Českých Budějovicích organizace zaměřené na pomoc cizincům?** Cílem bylo zjistit, zda cizinci tyto organizace znají, popř. konkrétně které znají, zda je navštěvují. Zajímalo mě také jejich mínění o užitečnosti těchto institucí.

Diskuze bude rozdělena do tří částí. První dvě budou věnovány výzkumným otázkám a v části třetí uvedu možná zkrácení výzkumu. První část věnovaná výsledkům týkajících se VO1 bude dále rozdělena podle výše zmíněných oblastí integrace.

5.1 Diskuze k VO1

Jaká pozitiva a negativa se vyskytují v integraci Ukrajinců v Českých Budějovicích?

Integrace cizinců do společnosti je komplexním a dynamickým procesem, probíhajícím v mnoha dimenzích a oblastech. Základním dokumentem, týkajícím se integrace cizinců do České republiky, se stal *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití*, který reflektuje aktuální situaci a problémy identifikované v oblasti integrace cizinců a upřesňuje záměry politiky integrace cizinců definované v aktualizované Koncepti integrace cizinců – Společné soužití. Navrhuje konkrétní opatření, rozčleněná do čtyř klíčových oblastí, již mnohokrát v této práci zmíněná – znalost jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, orientace ve společnosti a kultura a vztahy mezi majoritou a menšinou. Právě tyto oblasti se staly východiskem i pro výzkum k mé diplomové práci, a proto jsou její jednotlivé části - rozhovor, interpretace výsledků i diskuze - do těchto oblastí rozděleny.

1) Znalost jazyka

První ze zmíněných oblastí je znalost jazyka přijímající země, která je klíčová pro úspěšné začlenění imigrantů do většinové společnosti. Podle dokumentu Priority aktualizované koncepce integrace cizinců (2015) je jazyk komunikačním prostředkem pro utváření vzájemných vztahů mezi cizinci a jejich okolím, zvyšuje možnosti participace na trhu práce a sociální i ekonomickou soběstačnost cizinců, poskytuje možnosti pro získání vzdělání a kvalifikace, vytváří účinnou bariéru vůči diskriminaci a v neposlední řadě zvyšuje šanci cítit se součástí společnosti, ve které cizinec žije. Jak je z tohoto patrné, znalost jazyka tedy ovlivňuje všechny následující zkoumané oblasti integrace.

Jak vyplynulo z provedených rozhovorů, v otázce týkající se znalosti jazyka se vyskytuje několik překážek či problémů. V diskuzi budu vždy uvádět právě tato negativa a následně popíšu i zjištěná pozitiva, tedy to, co cizincům pomáhá překážky překonat nebo by je mohlo pomoci překonat, či co se jim v dané oblasti líbí nebo co jim vyhovuje.

Informantům dělá problém **výslovnost hlásky ř**, jak uvedlo hned několik dotazovaných. Tato potíž není příznačná zcela určitě pouze pro imigranty z Ukrajiny, ale pro naprostou většinu cizinců.

Avšak závažnější problém, který zmiňovali, se týká **čtení zákonů a odborných článků**, kterým nerozumí, jak uvedla např. I6 – kadeřnice: *„Číst kratší články, to je dobrý, ale vzít si rovnou třeba knížku, to úplně ne, i když záleží na tom, co je to za knížku. Jedině když čtu něco odborného, nebo třeba zákon, to mi připadá, že to jsou slova, co nedávají smysl.“* Problémem nesrozumitelnosti zákonů se budu ještě detailněji zabývat níže - v oblasti orientace ve společnosti.

Zajímavé bylo, že se informanti shodli téměř jednohlasně na tom, že jen velmi **obtížně rozlišují háčky a čárky**. Tento problém má 8 z 11 informantů. Uváděli, že u nich (na Ukrajině) tato znaménka nemají, tedy nerozlišují krátké a dlouhé samohlásky, též měkčené souhlásky označené háčkem. Podle Ošmery (2009) je čeština považována za jeden nejtěžších evropských i světových jazyků a podle odborníků na jazykové vzdělávání vyžaduje i minimální znalost češtiny obecně větší znalosti gramatiky než u jiných jazyků. Lze tedy předpokládat, že právě gramatické záležitosti, jako je psaní čárek a háčků, bude dělat příchozím migrantům velké potíže.

Problém mají s **vyplňováním formulářů**, zejména v první fázi pobytu po vstupu země. Vadí jim především to, že pokud mají nějaký formulář špatně vyplněný, úředníci je s ním neustále vracejí. Řešením by mohla být intenzivnější spolupráce s Poradnou pro cizince a migranty, která v rámci svých služeb přímo nabízí pomoc s vyplňováním formulářů, případně osobní doprovod na úřady, a to vše zdarma. Mnoho cizinců však ani neví o existenci této poradny, natož o poskytovaných službách, jak se při rozhovorech ukázalo.

V ústních komunikačních situacích s majoritní společností imigrantům vadí, pokud domácí mluvčí **hovoří rychle, používají slangové výrazy** nebo prvky **dialektu**, včetně pro cizince **nezvyklého přízvuku a intonace příznačné pro nářečí**.

Podle mého názoru není složité tento problém odstranit, musíme však v sobě najít trochu tolerance a porozumění. Integrace cizinců je oboustranný proces, a ačkoliv právě imigranti jsou ti, kteří by se měli sami snažit začlenit se do společnosti, je i naším úkolem, jim to umožnit a pomoci jim s tím. Domnívám se, že právě pomalá, srozumitelná řeč a pochopení, pokud cizinci něčemu neporozumí, je to nejmenší, co pro ně, zejména v prvních fázích jejich pobytu v naší zemi, můžeme udělat.

I přes vyjmenované potíže nepředstavovala pro informanty jejich jazyková znalost významný problém. Několik z nich se vyjádřilo, že pokud si nevybaví některé české slovo, **prostě ho nahradí ukrajinským a nějakým způsobem se domluví**. Podle Vackové (2012) je tato skutečnost dána jazykovou příbuzností ukrajinštiny a češtiny. V jejím výzkumu, týkajícím se zdravotně sociálních aspektů života imigrantů a azylantů, se respondenti pocházející z Ukrajiny hodnotili v jazykových znalostech významně lépe, než Mongolové a Vietnamci.

Informanti se shodli i na několika pozitivěch, tedy na tom, co jim pomáhá překonat zmíněná negativa. V první řadě většina z nich doporučuje **neuzavírat se v místní ukrajinské komunitě, běžně se stýkat s českými občany**, nacházet si mezi nimi přátele a konverzovat s nimi. Několik respondentů uvedlo, že až **zapojení do pracovního procesu** jejich znalost jazyka zlepšilo, protože teprve zaměstnání je opravdu donutilo český jazyk používat. Podle výzkumné zprávy nazvané Efektivita služeb poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti integrace cizinců, je získání práce jedním z klíčových předpokladů integrace do české společnosti. A to nejen z hlediska zmíněného zlepšení jazykových znalostí, ale i získání kolegů či přátel z řad domácího obyvatelstva či zvýšení svého příjmu a následně i celkové životní úrovně (Kolektiv autorů, 2008).

Pro zlepšení své úrovně čtení si ukrajinští imigranti **čtou dětské pohádky** či jednoduché články a jako prostředek procvičování psaného projevu doporučují například **korespondenci s rodilým Čechem**. V oblasti porozumění mluvenému slovu

se jazykově zdokonalují hlavně tím, že **sledují pořady v české televizi a poslouchají rádio.**

Individuální kurzy češtiny, kde by konverzovali a zároveň se učili i gramatiku, by byly podle jejich vyjádření také velmi užitečné a mnohdy by jim se zvládnutím češtiny výrazně pomohly. Tyto kurzy jsou však pro imigranty většinou finančně nedostupné. Poradna pro cizince a migranty i Centrum na podporu integrace cizinců pořádají jazykové kurzy pro skupiny 10-15 i více cizinců, to ale podle účastníků výzkumu jejich jazykovou vybavenost zásadně nezlepší. Ošmera (2009) ve své práci uvádí určité problémy, které se vyskytují v oblasti jazykových kompetencí, kurzů českého jazyka a následných zkoušek, potřebných například k získání trvalého pobytu. Oslovil několik lektorek a lektorů podílejících se na přípravných kurzech češtiny pro cizince. Podle nich je zadání testů, na které jsou uchazeči v kurzech připravováni, natolik komplikované, že na něj někdy nestačí jejich intelektuální úroveň (Ošmera, 2009). U testů se také stává, že cizinec prokáže výbornou úroveň v mluveném jazyce, je znát jen minimální přízvuk a dá se tedy předpokládat, že se bez větších problémů v českém jazykovém prostředí domluví. Avšak testem přesto neprojde z toho důvodu, že nezvládl psanou podobu jazyka. Například proto, že v zaměstnání psát nepotřeboval, s texty nepracoval a s psanou češtinou se setkával jen velmi málo, např. jen při vyplňování formulářů. (Ošmera, 2009). Dalším problémem podle Ošmery (2009) je to, že jsou kurzy pro některé cizince těžko geograficky dostupné, protože jsou pořádány jen ve větších městech.

2) Ekonomická a sociální soběstačnost

A) Zaměstnání

Naprostá většina účastníků výzkumu uvedla, že jejich zaměstnání v České republice **neodpovídá jejich vzdělání získanému na Ukrajině**. Mnozí z nich mají vystudovanou jednu, nebo i několik vysokých škol, a zde vykonávají zaměstnání, na které by jim stačilo maturitní vysvědčení, mnohdy i výuční list, či dokonce pouhé

základní vzdělání. Podle Janské (2007) to souvisí s rozdílností vzdělávacích systémů u nás a na Ukrajině, kde například často uváděné jedenáctileté a dvanáctileté vzdělání neodpovídá našemu klasickému středoškolskému vzdělání. Vysokoškolsky vzdělání imigranti uvedli, že je pro ně v České republice **těžké sehnat zaměstnání odpovídající vyšší kvalifikaci**. Podle informantů není problém sehnat práci s velmi malými požadavky zaměstnavatele na kvalifikaci, protože o „podřadnější“ uplatnění, jako jsou místa prodavaček, uklízeček ve zdravotnických zařízeních či u mužů různé pozice manuálně pracujících zaměstnanců, např. ve stavebnictví apod., není nouze. Podle Rákoczyové a Trboly (2009) se mnohokrát stává, že cizinci po svém příchodu do hostitelské země přijmou místo, které neodpovídá jejich typu vzdělání, s představou, že to bude pouze na přechodnou dobu, než si seženou lepší zaměstnání. Tato přechodná doba se však mnohdy protáhne na několik let. Není sporu o tom, že pro cizince, který přijde do České republiky s vysokoškolským titulem a několik let vykonává práci uklízečky, prodavačky či dělníka, je nesmírně těžké vrátit se k původnímu oboru. A je bohužel dost dobře možné, že k tomuto žádoucímu návratu v profesní dráze nemusí již nikdy dojít.

Bohužel mnozí z respondentů uvedli i konkrétní příklady **diskriminace u výběrových řízení** - z důvodu jejich původu. I6 – kadeřnice např. uvedla: „*Nechtěli mě zaměstnat, jen proto, že jsem z Ukrajiny, i ty zákazníci třeba už podruhé nepřišli, když se dozvěděli, ke komu se objednali.*“ Podle Čižinského (2007) je diskriminace jedním z vážných pochybení nejen zaměstnavatelů, ale i české veřejné správy. Z jeho zkušenosti vyplývá, že diskriminační chování je ve většině případů vnášeno do postoje státu k cizincům přes lidský faktor, tedy předsudky a jiné, např. profesionální nedostatky i mravní selhávání úředníků. Východisko z tohoto mnohdy neutěšeného stavu spatřuje ve zvyšování investic do vzdělávání zaměstnanců státních úřadů a ve zpřísnění požadavků na kvalitu jejich práce, což musí být současně doprovázeno i nárůstem osobní zodpovědnosti úředníků za své jednání (Čižinský, 2007).

V rozhovorech nejednou zaznělo, že **cizinec pro zaměstnavatele představuje komplikaci**, které se raději snaží vyhnout. Zaměstnavatel musí cizince přijímat přes úřad práce, jak stanovuje Zákon o zaměstnanosti (2004), existuje zde současně jazyková

bariéra. Zaměstnavatel také riskuje, že na cizince již zavedený pracovní kolektiv bude pohlížet s nelibostí, což může na pracovišti vést k různým nepříjemným situacím. V takových případech se zaměstnavatel nezdědka obává častějších kontrol z Inspektorátu práce a v neposlední řadě též může čelit „populárnímu“ názoru, že zaměstnáváním cizincům upírá práci domácímu obyvatelstvu (Drbohlav, 2010). Tento postoj většinové populace potvrzují i výsledky výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (2013), zaměřeného na postoje české veřejnosti na zaměstnávání cizinců, podle kterého celých 81% respondentů vnímá cizí levnou pracovní sílu jako ohrožení současného zaměstnávání českých občanů. Situace je však podle mého názoru spíše taková, že u některých pracovních pozic se nenajde dost potencionálních uchazečů z řad domácího obyvatelstva, vzhledem k náročnosti a malému finančnímu ohodnocení práce, cizinec však takovou práci rád přijme. Proto některým zaměstnavatelům nezbyvá než vybrat uchazeče z řad imigrantů.

Na otázku, **jak si sehnat zaměstnání**, reagovali dotazovaní tak, že se nejčastěji opakovaly následující odpovědi (někteří informanti uvedli více možností): práci si našli sami (7), přes Úřad práce (6), přes známé (5), přes pracovní agenturu (3). Vacková (2012) prezentuje ve své knize Zdravotně sociální aspekty života imigrantů a azylantů též výsledky výzkumu týkající se způsobu, jak u nás cizinci hledají zaměstnání. Její zjištění relativně odpovídají struktuře výše uvedených odpovědí informantů. Respondenti v dotazníku nejčastěji uváděli, že v případě ztráty zaměstnání se obracejí na Úřad práce (26% dotazovaných), na přátele (19%) a více než jedna pětina dotazovaných (23%) si hledá zaměstnání vlastními silami.

Hned několik informantů uvedlo, že **je na každém cizinci, jak se bude snažit a jak si práci zajistí vlastními silami**. Až poté očekávají určitou pomoc státu, např. prostřednictvím Úřadu práce apod. Podle zákona o zaměstnanosti (2004) musí zaměstnavatel svůj záměr zaměstnat cizince projednat s příslušným Úřadem práce, neznamená to však, že cizincům zbývá jen pasivně čekat na místa vypsaná tímto úřadem. Uchazeči o zaměstnání z řad cizinců se musí snažit zajistit si zaměstnání též sami, např. rozesíláním životopisů či odpovědí na inzeráty.

Drbohlav a Lachmanová (2008) upozorňují na další problémy týkající se oblasti zaměstnanosti cizinců. Zmiňují značnou celospolečenskou toleranci neregistrované práce, jejíž kořeny podle nich spadají do komunistického období, kdy tzv. „melouchy“ byly považovány za normální jev. Jednou z dalších příčin tohoto nežádoucího stavu je i příliš byrokratický přístup při vyřizování povolení k zaměstnání a dále absence projektů pro příležitostné zaměstnávání cizinců (Drbohlav, Lachmanová, 2008).

V oblasti zaměstnání nevyplývala z rozhovorů jen negativa, ale i určitá pozitiva. Informanti **jsou spokojeni s finančním ohodnocením jejich práce**. Všichni uvedli, že jsou velmi spokojeni nebo spíše spokojeni a 3 z nich pak na škále označili průměrnou spokojenost s platem. Vacková (2012) taktéž zjišťovala spokojenost imigrantů se mzdou v jejich zaměstnání. Respondenti uváděli, že sice z platu nic neušetří, ale jsou s ním relativně spokojeni. Tento výsledek tedy koresponduje s výsledky mého výzkumného šetření, které též ukázalo, že vzhledem k výši platů, na které jsou Ukrajinci zvyklí z jejich rodné země, hodnotí zdejší plat jako dobrý. Podle Fialy (2014) je průměrný plat na Ukrajině okolo 3150,- hřiven, v přepočtu tedy asi 6000,- Kč a mnoho rodin na Ukrajině s tímto platem nevyžije. Těmto rodinám nezbyvá v některých případech nic jiného, než poslat jednoho nebo více členů rodiny za výdělkem do zahraničí, přičemž ten pak zpátky domů posílá část svého platu (Fiala, 2014).

Dalším pozitivem, který účastníci výzkumu uvedli a který už byl zmíněn výše, je možnost relativně **jednoduchého zajištění pracovního místa, pokud jde o pozice méně kvalifikovaných či nekvalifikovaných zaměstnanců**. Piore (2008) tvrdí, že v případě migrantů platí, že zaměstnání je v zásadě „sociální“. Jinými slovy, tito imigranti jsou podle něj ochotni vykonávat i práce, které by ve své zemi odmítli, protože by pro ně byly sociálně degradující nebo by na ně byli příliš vzdělaní. V současné hostitelské zemi je však dočasně vykonávaná práce zbavena sociálních souvislostí (Piore in Rákoczyová, Trbola, 2008). Vysvětluje tím také to, proč je i v České republice vykazováno tak vysoké procento vysokoškolsky vzdělaných cizinců vykonávajících zaměstnání, na které jim stačí výuční list či maturita. Podle již zmíněného výzkumu CVVM (2013) více než dvoutřetinovou většinou (69 %

z celkového počtu respondentů) převažuje mínění zdejších občanů, že cizinci by se měli zaměstnávat jen v profesích, o které čeští uchazeči o práci nemají zájem.

B) Bydlení

I v oblasti bydlení se vyskytuje několik problémů, kterým musí imigranti na své integrační cestě čelit. Především se podle nich jedná o problémy s pronajímateli. Vzhledem k tomu, že z logických důvodů většina déle usazených imigrantů využívá právě nájemní formu bydlení, zaměřila jsem se v rozhovorech též na tuto oblast. I podle Janské (2007) si stále větší počet Ukrajinců pronajímá v České republice byty, přičemž např. v bytě o velikosti 3+1 někdy bydlí i šest dospělých a každý z nich platí měsíčně 2-3 tisíce korun. Pouze dva informanti ze skupiny dotazovaných bydlí na ubytovně.

Někteří informanti uvedli **problémy týkající se smluv a potvrzení**, které by jim pronajímatelé měli vydávat. Přesto, že podle Zákona o pobytu cizinců na území České republiky (1999) je to jejich povinnost, mnozí tak neučiní. Mohou tedy imigrantům způsobit vážné problémy a dostat je tím do konfliktu s cizineckou policií.

Další pronajímatelé zase **neumožní cizinci, aby si v daném bytě nahlásil trvalý pobyt**, ačkoliv souhlas majitele k tomuto úkonu není v dnešní době nutný. Jak hovoří Zákon o evidenci obyvatel (2000), k žádosti o změnu trvalého pobytu stačí doložit oprávněnost užívání bytu, tedy nájemní smlouvu, smlouvu o ubytování či jiný právní vztah k bytu. Mnozí cizinci se to však bojí udělat bez souhlasu majitele, vzhledem k tomu, že by jim pak mohl činit další potíže. Lze jen polemizovat o tom, proč si majitelé nepřejí, aby v jejich bytech měli trvalý pobyt Ukrajinci.

V této oblasti však najdeme i pozitiva, která informanti uvedli. Podle většiny z nich je zde relativně **snadné sehnat ubytování**, pokud mají alespoň nějaké finanční prostředky, což je z hlediska rizika sociálního vyloučení, kterému jsou v počátečních fázích integrace vystaveni, jistě dobrá zpráva. Někteří uvedli, že si lehce sehnali velmi levné bydlení na přechodnou dobu, např. na ubytovně, než si vydělali dostatečné prostředky na kvalitnější byt. Se svým **bydlením jsou informanti spokojeni**, nikdo z nich neoznačil na škále negativní možnosti.

3) Orientace ve společnosti a kultura

V oblasti orientace ve společnosti vyšlo na povrch několik problémů, se kterými se účastníci výzkumu setkávají. V prvním případě je to jejich **celkově špatná orientace v legislativě a politickém uspořádání české společnosti**. Pouze dva informanti, kteří zde žijí nejdéle, patřící tedy do 3. skupiny (18 a 20 let pobytu), se vyjádřili, že se orientují velmi dobře, nebo výborně. Ostatní označují své dovednosti a znalosti v této oblasti jako dobré, tedy na prostřední možnosti škály (5 informantů), nebo jako špatné či velmi špatné (4 informanti).

V první řadě **nerozumí zákonům**, což může představovat závažnou překážku vzhledem k tomu, že špatné pochopení zákona nebo úplné neporozumění jazyku zákona může vést u cizinců k četným komplikacím v životě osobním i pracovním, ať už v podobě některých nesplněných povinností a následných sankcí, či třeba konfliktu s policií. Jak uvádí Kobets (2012), zákonodárství členských států Evropské unie se mnohdy velmi podstatně liší od legislativního systému, na který byli migranti zvyklí ve své vlasti, přesto však zákony platí pro všechny stejně a je nutné je znát a dodržovat, tak praví již slavný latinský citát - „neznalost zákona neomlouvá“ (Ignorantia legis non excusat). Popisuje kurzy realizované v hlavním městě Praze, které jsou zaměřeny na proškolení migrantů v právních předpisech České republiky (Kobets, 2012). Zahrnovaly celkem 24 hodin výuky, které byly rozděleny do osmi přednášek soustředěných do dvou bloků. Každá přednáška byla vedena odborníkem na probíranou oblast (Zákon o pobytu cizinců, Zákoník práce, zákony týkající se zdravotní či vzdělávací sféry apod.) (Kobets, 2012). Domnívám se, že pořádání takových kurzů po celé České republice, nejen v hlavním městě, by zmíněnou legislativní neznalost migrantů mohlo velmi výrazně zmírnit.

Informanti také **neví, kam se mají se svými problémy či dotazy obrátit a neznají svá práva a povinnosti**. Řešení bych spatřovala v kvalitnější a rozsáhlejší informovanosti, prostřednictvím organizací na pomoc cizincům, odboru azylové a

migrační politiky a cizinecké policie. Možností je i zpracování více informačních brožur v rodném jazyce imigrantů, či jejich podrobnější úprava a také širší distribuce.

Někteří informanti vyjádřili celkovou **nespokojenost při vyřizování záležitostí na úřadech obecně**. Vacková (2012) se dotazovala respondentů v již zmiňovaném výzkumu přímo na zkušenost s úřady (bez konkretizace), z čehož vyplynulo, že 40% respondentů má s nimi zkušenost dobrou až velmi dobrou, průměrně je hodnotí 45 % a špatnou zkušenost má 13 % dotazovaných. Informantům, kteří se účastnili výzkumu k této diplomové práci, vadí několik věcí, které popíšu níže. V první řadě si stěžují na **nekompetentnost či neznalost pracovníků na českých úřadech a ve státních institucích**. Podle jejich zkušeností mnohdy tito pracovníci sami nemají dostatečné znalosti o imigrační problematice. Setkali se s tím, že jim nekompetentní úředníci nedokázali poradit, nebo jim byly ke stejné věci poskytnuty jiné informace od několika různých zaměstnanců, takže byli zmatení a museli si informace složitě zjišťovat sami. Tuto nespokojenost neprojeví všichni informanti. Dá se říci, že poměr různých zkušeností s úřady, zjištěných z rozhovorů, byl napůl pozitivní a napůl negativní, z čehož je patrné, že negativních zkušeností ve výzkumu k této diplomové práci je víc, než v závěrech výzkumu Vackové (2012).

Dalším problémem je podle informantů také **nedostatek času, který pracovníci příslušných úřadů mohou cizincům v rámci svého pracovního vytížení věnovat**. Ačkoliv by si téměř všichni ti, kteří stojí na počátku své nesnadné integrační cesty, přáli individuální přístup ke každému z nich a trpělivé vysvětlení například toho, jak vyplnit formulář, stojí nejednou v dlouhých frontách a zjišťují, že na tento individuální přístup nemají pracovníci za přepážkami čas. Sám jeden z informantů, I4 – IT technik nastínil možnost, kterou lze tento problém částečně vyřešit. Vycházel z vlastní pozitivní zkušenosti, když uvedl, že si vždy na úřadu vyzvedne potřebný formulář, který následně vyplní s pracovnící Poradny pro cizince a migranty. Problém nedostatku času věnovat se individuálně svým klientům trápí v současné době snad všechny úřady a instituce, na které se lidé běžně obracejí. Domnívám se, že v době, kdy se mezinárodní migrace stále zvyšuje a situace v některých státech nutí stále více a více občanů odejít ze své

domovské země, by bylo možná více než vhodné tyto instituce posílit novými pracovníky, kteří by tento problém mohli pomoci zmírnit.

Kultura, zvyky a tradice

Názor na rozdíly v obou národních kulturách, zvycích a tradicích byl téměř jednohlasný. Z výsledků výzkumu vyplývá: **česká a ukrajinská kultura jsou si podobné, už** vzhledem k tomu, že jsou oba národy slovanské a že Ukrajina je též geograficky relativně nepřilíš vzdálená od České republiky. **V určitých oblastech jsou však významné rozdíly.** Jednou z těchto oblastí je například rodina. Téměř všichni informanti se rádi a spontánně rozpovídali o svých blízkých, přičemž to zdůvodňovali tím, že jak kultura, tak tradice a zvyky vyplývají právě z rodiny, z toho, co si jednotlivé generace předávají už po staletí. Podle některých účastníků výzkumu **mají rodiče - Češi menší zájem o své děti.** I10 – právník, tlumočnick se vyjádřil v tom smyslu, že pozoruje, že mnohé rodiče nezajímá, kde a s kým jejich dítě tráví volný čas. Na Ukrajině se údajně rodiče mnohem více zajímají i o kamarády svých dětí.

Se zájmem rodičů o děti jistě souvisí i další zjištění – podle účastníků výzkumu je na Ukrajině znát **větší podpora rodiny, co se týče vzdělání jejich dětí.** Pro některé z nich bylo, dá se říci, přímo nepochopitelné, že v České republice se mladí lidé bez dokončeného středoškolského či vysokoškolského vzdělání osamostatní tím, že odejdou bydlet sami.

V rodné vlasti účastníků výzkumu se lidé **dříve žení, vdávají a zakládají si svou vlastní rodinu,** a to mnohdy ihned po dokončení studia.

Celková soudržnost rodiny v České republice je podle informantů také zcela jiná. Mnozí informanti kritizovali zdejší rodinné vztahy, kdy spolu rodinní příslušníci nekomunikují, a pro některé jsou kamarádi více než vlastní rodiče či sourozenci. Olesya Zhupnyk (2012), Ukrajinka, která v České republice absolvovala vysokoškolské studium sociální práce, ve svém rozhovoru pro server Ukrajinci.cz také zmínila význam rodiny u ní doma, na Ukrajině. Uvedla, že sociální práce u nich není tolik potřebná jako zde, protože tam „všechno zodpovědně vykonává rodina“, která vytváří jakousi sociální

sít, jejíž členové se podporují navzájem (Zhupnyk, 2012). Rodina je podle ní hodnota, která u nich stojí velmi vysoko na hodnotovém žebříčku, čímž potvrdila také výpovědi informantů tohoto výzkumu (Zhupnyk, 2012).

Zajímalo mě také, jak informanti vnímají možnost začlenit se plně do hostitelské společnosti. Odpověď na tuto otázku byla téměř jednoznačná. **Stoprocentní integrace podle nich není možná.** Vždycky budou vědět, odkud jsou, a nikdy se tady nebudou cítit tak jako doma. Tento fakt jsem pozorovala též u jejich odpovědí na jiné otázky, kdy v nich často zaznívaly pojmy „doma“, „u nás“ apod. v souvislosti s Ukrajinou, a to včetně informantů, zařazených ve 3. skupině, tedy žijících zde i 20 let. Rákoczyová a Trbola (2009) uvádějí, že ochota „integrovat se“ do hostitelské společnosti se značně liší u imigrantů z členských zemí EU a u cizinců ze třetích zemí, kam spadá právě Ukrajina. Podle nich jsou cizinci z členských zemí EU mnohem ochotnější integrovat se do společnosti ve všech oblastech, což je dáno odlišným postavením těchto cizinců u nás, jiným přístupem k trhu práce, ke vzdělání či třeba k sociálním službám (Rákoczyová, Trbola, 2009).

4) Vztahy mezi majoritou a menšinou

A) Vzájemné postoje a názory

V otázce postoje Čechů k imigrantům z Ukrajiny převažovaly **neutrální, diplomatické odpovědi.** Své neutrální hodnocení na škále zdůvodňovali dotazovaní tím, že „nejsou všichni Češi stejní“ a že oni sami (Ukrajinci) mají dobré i špatné zkušenosti s tím, jak se k nim Češi chovají. Někteří informanti své neutrální hodnocení vysvětlují také **nezájmem Čechů o ně, o konverzaci s nimi apod.**

Velmi mě překvapilo, že 3 informanti v této otázce zmínili rok **1968 - invazi vojsk Varšavské smlouvy** do tehdejšího Československa. Je to podle nich prý jeden z důvodů, proč Ukrajinci, Rusové a příslušníci dalších států, které v té době byly součástí SSSR, vadí některým českým občanům. Jedná se podle nich nejen o starší lidi,

kteří zažili zmíněnou srpnovou invazi, ale také o příslušníky mladší generace Čechů, kteří prý hodnotí historické události a v souvislosti s nimi příslušníky bývalých „sovětských národů“ na základě něčeho, čemu sami nerozumějí a co neznají.

Z výzkumu Drbohlava (1999) vyplynulo, že 81% Ukrajinců si myslí, že se k nim čeští kolegové v zaměstnání chovají normálně a 14% cítí určité nepříliš přátelské signály. V podstatě to koresponduje s výsledky mého výzkumu.

V opačném případě, tedy v postoji Ukrajinců k Čechům, se objevovaly různorodější odpovědi, přesto stále převažovalo **neutrální hodnocení**. Podle I10, právníka - tlumočnicka **vadí Ukrajincům na českých občanech to, že jsou málo vzdělaní**. Drbohlav (2003) potvrdil vysokou vzdělanostní úroveň Ukrajinců oproti Čechům a rovněž zmínil, že je v českém prostředí záměrně podhodnocovaná.

Dalším nelichotivým zjištěním, které negativně ovlivňuje pohled informantů na českou společnost, je podle některých účastníků výzkumu jejich přesvědčení o tom, že **Češi jsou líní a málo ambiciózní**. Vysvětlovali to neochotou některých Čechů přijmout namáhavější manuální zaměstnání, která tady Ukrajinci běžně zastávají, a v závislosti na tom podrobili kritice život „domácích“ nezaměstnaných, spoléhajících se na různé sociální dávky či podporu v nezaměstnanosti. Co se týče sociálních dávek, informanti účastníci se výzkumu většinou sociální dávky negovali a odsuzovali, přestože si mnoho Čechů myslí, že cizinci sem přicházejí „vysávat“ český rozpočet. S tímto názorem nesouhlasím nejen já, ale i např. Ridvanová (2015), podle které relevantní statistiky dokazují, že je to naprostý nesmysl. Přistěhovalci podle ní ve většině členských zemí OECD na daních a sociálním zabezpečení zaplatí více, než vyčerpají, a pro ekonomiku jsou i v dalších ohledech obecně přínosem (Ridvanová, 2015).

B) Navazování vztahů

Informantům, kteří pobývají v České republice dosud krátce (1. skupina a část 2. skupiny), překáží při navazování vztahů a v komunikaci **jazyková bariéra**. Další z věcí, která jim v této oblasti prý stojí v cestě, je jejich nesmělost až **stydlivost při oslovování Čechů**. Někteří si myslí, že je spíše úkolem domácího obyvatelstva učinit

„první kroky“ v navazování nových společenských vztahů s cizinci v tom nejobecnějším slova smyslu, protože oni (Ukrajinci) tu jsou podle svých slov „*na návštěvě*“. Domácí obyvatelstvo však podle nich tento úkol neplní. Dotazovaní informanti uvádějí, že se Češi **nedostatečně zajímají o imigranty**, nemají zájem se s nimi bavit a ani jim nenabídnou sami od sebe pomoc. Dodávají ale, že existují samozřejmě výjimky. Podle Čižinského a Fialy (2015) naše země opravdu přistupuje k cizincům z Východu (Ukrajincům) hlavně jako k levné pracovní síle, kterou je třeba co nejvíce vyždímat, nikoliv se s nimi přátelit. Domnívají se, že náš přístup k migrantům – zejména těm, kteří ještě nedostali povolení k trvalému pobytu – je ryze kořistnický a koloniální: cizinci mají pracovat, ale pokud o práci přijdou, měli by „vypadnout“.

Zajímalo mě také, zda informanti vnímají nějaký vliv státu – státních institucí, organizací apod. na navazování či zlepšování vztahů mezi majoritou a minoritou. Odpovědi v této oblasti byly téměř jednoznačné. Naprostá většina z dotázaných uvedla, že si nevšimli žádného vlivu státu na tuto oblast. **Není jim nic známo o projektech ani o akcích**, které by stát pořádal v rámci své imigrační politiky, i když by podle nich byly velmi užitečné. V tomto ohledu sdílím jejich pohled na realitu. Ačkoliv informanti nedokázali přesněji popsat, jak by takové akce pořádané v jejich prospěch měly vypadat, která témata v konkrétních projektech by upřednostňovali a co obecně očekávají od České republiky jako hostitelského státu, není sporu o tom, že témata migrace, imigrace a problematika azylantů se rychle zařadily mezi nejpálčivější problémy současného světa, Českou republiku nevyjímaje. A ta musí v součinnosti s Evropskou unií čelit zcela novým, velmi náročným výzvám. V poslední době rychle sílí vliv světových i domácích médií. Podle mého názoru se v nich až moc často objevují znepokojivé zprávy o imigrantech a o žadatelích o azyl, kteří do ČR přicházejí z určitých zemí ve stále narůstajícím počtu, přičemž média je vykreslují především v negativním světle. Narůstá pocit nedůvěry, nejistoty a strachu ze všeho a z každého, kdo k nám přichází z daleka, s odlišnou jazykovou a kulturní výbavou, s jinou barvou pleti.

Jedna z informantek zmínila běžnou praxi, která se aplikuje na Ukrajině. Tou je **přítomnost aktivizačního pracovníka** na obecně prospěšných akcích, pořádaných s cílem najít cestu ke sblížení různých etnik žijících vedle sebe v jednom státě, jednotlivé kultury vést ke vzájemné toleranci, ohleduplnosti a vzájemnému poznávání a obohacování. Podobné akce v českém prostředí se informantka nezúčastnila, neví o tom, že by někdy byla pořádána.

Podle informantů by se měly tyto **programy organizovat už na základních školách**, kde by se děti měly učit toleranci k jiným národům prostřednictvím předmětů zaměřených na multikulturní výchovu. Podle Průchy (2011) je multikulturní výchova edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů na školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních a v politických opatřeních (Průcha, 2011). V České republice jde o relativně mladý pedagogický pojem, který podle zkušeností mých i zkušeností účastníků výzkumu, kteří mají děti, není aplikován v takové míře, v jaké by bylo potřeba.

5.2 Diskuze k VO2

Využívají Ukrajinci v Českých Budějovicích organizace zaměřené na pomoc cizincům?

Cílem bylo zjistit, zda imigranti organizace na pomoc cizincům znají, popř. konkrétně které znají a zda je navštěvují. Zajímalo mě také jejich mínění o užitečnosti těchto institucí. Podle Hervertové (2008) jsou tato poradenská centra něco jako „síta“, které vybírá, formuluje a třídí a hierarchizuje klientovy problémy ve spolupráci s klientem samotným.

Ukázalo se, že Ukrajinci v Českých Budějovicích služby těchto **organizací příliš nevyužívají**. 7 z 11 respondentů uvedlo, že žádnou z organizací nikdy nevyužili, přičemž 2 z nich alespoň dokázali jednu organizaci vyjmenovat. Dalších 5 uvedlo, že žádnou neznají. Ti, kteří znali některé organizace, zmiňovali nejčastěji Poradnu pro cizince a migranty. O Centru na podporu integrace cizinců slyšelo jen minimum informantů. Pouze jeden uvedl, že ví, že existuje Organizace na pomoc uprchlíkům.

Podle mého názoru je škoda, že cizinci o těchto institucích nevědí, protože alespoň občasná spolupráce s nimi by mohla někdy pomoci vyřešit jejich problémy. Podle výzkumné zprávy Efektivita služeb poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti integrace cizinců (Kolektiv autorů, 2008) se na organizaci může cizinec obrátit například tehdy, pokud si potřebuje zlepšit svou jazykovou znalost, neví si rady se zákony, nezná svá práva a povinnosti, nedokáže vyplnit formulář a neví, kde ho odevzdat, či potřebuje doprovod. Kromě toho poradenské organizace pořádají i různé akce, výlety či vzdělávací aktivity a pomáhají cizincům se sehnáním práce. Když bychom se podívali na kompletní výčet jejich služeb, které v Českých Budějovicích poskytují (viz podkapitola 1.7), zjistíme, že mnoho z negativ, které informanti vyjmenovávají v rámci výzkumu k této diplomové práci, by jim tyto organizace pomohly vyřešit.

K otázce užitečnosti zmiňovaných institucí se někteří respondenti nechtěli vyjádřit z toho důvodu, že je neznají. Ti, kteří na škále jejich užitečnost označili, se shodli na tom, že jsou velmi užitečné nebo spíše užitečné. Jeden informant označil, že jsou spíše neužitečné, což zdůvodnil slovy, že je jen pár takových, které jsou založené „od srdce“ a chtějí opravdu pomáhat. Sám však nikdy těchto organizací nevyužil a konkrétní příklad nechtěl uvést. Můžeme proto jen spekulovat o tom, co ho k takové odpovědi přimělo.

Mezi odpověďmi na otázku, které organizace na pomoc cizincům imigranti využívají, se překvapivě často opakovala odpověď – cizinecká policie, kterou jsem do tab. č. 6 (strana 85) nezahrnula, protože se nejedná o organizaci jako takovou. Přesto ji informanti, podle toho, jak odpovídali, vnímají jako instituci, která byla založena na pomoc cizincům. Někteří informanti přímo uvedli, že jim zde několikrát pomohli. Vacková (2012) uvádí, že 48% jejích respondentů má velmi dobrou až dobrou zkušenost s cizineckou policií, špatné zkušenosti má 19% dotazovaných.

5.3 Možná zkreslení výzkumu

V této podkapitole je třeba uvést možná zkreslení, ke kterým mohlo v průběhu výzkumu dojít.

V první řadě mohlo dojít ke zkreslení kvůli osobě samotného tazatele. Pro dotazované jsem byla naprosto cizí osobou, navíc příslušnicí jiného etnika. Nemuseli tedy ke mně mít potřebnou důvěru, což se mohlo odrazit v jejich odpovědích. Vliv na možné zkreslení mohlo mít též nedostatečné porozumění otázce, ačkoliv jsem se vždy ujišťovala, zda dotazovaný rozumí, a otázku jsem případně několikrát zopakovala. Informanti také mohli odpovídat tak, jak si mysleli, že bych chtěla, aby odpověděli, i přesto, že jsem snažila nepokládat sugestivní otázky.

6 ZÁVĚR

I když do České republiky vždy přicházeli cizinci z nejrůznějších zemí, teprve nedávno se jejich osudy staly předmětem výraznějšího zájmu ze strany české společnosti. V současné době se o cizince zajímají média, veřejnost, vědci, zaměstnavatelé a také samozřejmě politici. Vývoj imigrace v posledních letech nenechává nikoho na pochybách o tom, že se ČR stává též cílovou zemí migrace, nikoliv jen státem tranzitním. Právě ukrajinských imigrantů je v České republice početně nejvíce, což je spojeno mimo jiné se současným ekonomickým růstem a s ním spojenou poptávkou po zahraniční pracovní síle. Jsou to právě Ukrajinci, kteří jsou ochotní přijmout i pracovní místa spojená s nízkou mzdou, ale současně též s vysokou nejistotou a celkově náročnými požadavky na flexibilitu.

Cílem práce bylo zjistit, jaká pozitiva a negativa ve vyskytují při integraci Ukrajinců do majoritní společnosti v Českých Budějovicích. Byly stanoveny tyto dvě výzkumné otázky:

1. Jaká pozitiva a negativa se vyskytují v integraci Ukrajinců žijících v Českých Budějovicích?

2. Využívají Ukrajinci v Českých Budějovicích organizace zaměřené na pomoc cizincům?

Z metodologického hlediska jsem aplikovala kvalitativní výzkum, kterého se zúčastnilo 11 informantů, vybraných prostým záměrným výběrem a následně metodou snowball. Jako technika terénního sběru dat byl použit polostrukturovaný rozhovor. Výsledky byly následně vyhodnoceny pomocí metody vytváření trsů.

V rámci zpracovávání první výzkumné otázky vyšlo najevo několik pozitiv i negativ, vyskytujících se v jednotlivých okruzích integrace. V oblasti jazykových znalostí jsou největšími překážkami problém s výslovností některých hlásek, s vyplňováním formulářů a nepochopením zákonů. Tato negativa řeší Ukrajinci především tak, že se snaží neuzavírat se před majoritní společností uvnitř své komunity, zapojují se do pracovního procesu a postupně si tak zlepšují též svou znalost českého jazyka.

Dalším zkoumaným okruhem byla ekonomická a sociální soběstačnost. Na poli zaměstnání se vyskytují největší negativa v podobě diskriminace u výběrových řízení kvůli etnickému původu a neodpovídající profesní uplatnění v závislosti na získaném vzdělání. Zjištěnými pozitivy jsou především spokojenost informantů s finančním ohodnocením jejich práce a možnost sehnat si snadno zaměstnání, i když většinou jen v málo kvalifikovaných pozicích. V oblasti bydlení poukázali účastníci výzkumu na neshody s pronajímateli bytů, na problémy s nájemními smlouvami a potvrzeními o ubytování, které jim někteří pronajímatelé odmítají vystavit. Pozitivem je pak hlavně spokojenost všech informantů s úrovní jejich bydlení. Také v oblasti orientace v české společnosti a kultuře se objevila určitá negativa. Týkala se především špatné informovanosti skupiny dotazovaných Ukrajinců o pro ně důležitých zákonech a neprofesionálního přístupu některých zaměstnanců českých úřadů. Pozitiva přitom nevyplývala z rozhovoru žádná. Na poli kultury se jako zásadní rozdíl, který hodnotí informanti negativně, ukázalo vnímání rodiny a rodinného života, především jiný postoj ke vzdělání dětí a k soudržnosti celé rodiny, která je na Ukrajině podle nich mnohem významnější. Jako pozitivum uváděli dotazovaní především podobnost kultur a zvyků, vyplývající ze společného slovanského původu. Vztahy mezi majoritou a menšinou hodnotí informanti většinou neutrálně, vadí jim však nejvíce jejich vlastní stydlivost, dále také nezájem Čechů a malá aktivita státu na podporu dobrých vztahů mezi oběma etniky. Jejich hodnocení by se mohlo zlepšit, kdyby stát pořádal více multikulturních akcí a podporoval multikulturní výchovu už na základních školách.

Druhá výzkumná otázka měla přinést zjištění, zda informanti využívají služeb organizací zaměřených na pomoc cizincům. Většina z nich žádnou takovou organizaci nenavštívila a mnoho účastníků výzkumu je neumí ani vyjmenovat. Jejich potenciální užitečnost však hodnotí kladně.

Hlavním úkolem integrace je docílit nekonfliktního a oboustranně přínosného společného soužití mezi cizinci i společností přijímající země a umožnit cizincům, aby byli schopni důstojného a samostatného života během svého pobytu v České republice. Důležité je také předcházet případným problémům v oblasti imigračních komunit, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců a podporovat nekonfliktní vztahy

mezi cizinci a majoritní společností. Jak už bylo mnohokrát zmíněno, integrace je oboustranný proces a je tak na obou stranách, na straně majoritní společnosti Čechů, i na straně cizinců, tedy také imigrantů z Ukrajiny, aby se výše uvedené cíle snažili naplnit.

Diplomová práce může sloužit jako studijní materiál pro studenty sociálních oborů i pro širokou veřejnost, která se o problematiku cizinců zajímá, a také jako podklad pro srovnání s dalšími výzkumy zabývajícími se integrací Ukrajinců v České republice.

7 SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

- 1) ASSELIN, O., et al., *Social Integration of Immigrants with Special Reference to the Local and Spatial Dimension*. 2006. IN: R. Penninx et al., *The Dynamics of International Migration and Settlement in Europe. A State of the Art*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006, pp. 134-170.
- 2) BABICKÁ, K., *Pracovní migrace do České republiky*. In SCHEU, H. C., ASLAN, E. *Migrace a kulturní konflikty*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011, 322 s. ISBN 978-80-87284-07-0.
- 3) BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, 347 s. Politologická řada. ISBN 80-7325-020-9. (OPRAVIT Z 1999 NA 2003)
- 4) BARŠOVÁ, A., BARŠA, P., *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. ISBN 8021038756.
- 5) BOSSWICK, W., HECKMANN, F., *Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities*. 2006. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- 6) CVVM. *Postoje české veřejnosti k zaměstnávání cizinců*. [online]. 2013 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://migraceonline.cz/doc/postoje_zam.pdf
- 7) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v ČR* [online]. 2014 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-cizinci_uvod

- 8) ČIŽINSKÝ, P., FIALA J., *Český přístup k cizincům: vysát a odkopnout* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/cesky-pristup-k-cizincum-vysat-a-odkopnout>
- 9) ČIŽINSKÝ, P., *Otázka diskriminace cizinců* [online]. 2007. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Otazka_diskriminace_cizincu.pdf
- 10) DEMOGRAFIE., *Migrace* [online]. 2014 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_migrace
- 11) DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměň. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- 12) DRBOHLAV, D., „*Imigrace a integrace cizinců v Česku: Několik zastavení na cestě země v její migrační proměně z Davida na téměř Goliáše.*“ *Geografie* 116 (4): 401-421., 2011.
- 13) DRBOHLAV, D., *Imigranti v České republice (S důrazem na Ukrajinské pracovníky a "západní" firmy operující v Praze)* [online]. 1999 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001009/01/9.pdf>
- 14) DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P., *Ukrajinská komunita v České republice*. In: *Menšiny a migranti v České republice*. Šišková, T. (ed.). Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

- 15) DRBOHLAV, D., LACHMANOVÁ, L., *Irregular Activities of Migrants in the Czech Republic: a Delphi Study about Adaptations in a Globalising Economy*. 2008. In: *Evolution of Geographical Systems and Risk Processes in the Global Context*. Dostál, P. (ed.), Prague, Charles University in Prague, Faculty of Science, P3K, pp. 129- 156.
- 16) DRBOHLAV, D., *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 207 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.
- 17) DRBOHLAV, D., *Migration Trends in Selected EU Applicant Countries: Volume II - The Czech Republic (The Times They are A-Changin)*. IOM, Vienna, Charles University, Faculty of Sciences. 136 s. [online]. 2004 [cit. 2015-07-27] Dostupné z: http://publications.iom.int/bookstore/free/MigrationTrends_EU_2.pdf
- 18) DVOŘÁKOVÁ, J. a kol., *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. 1. vyd. V Praze: Triton, 2008, 365 s. ISBN 978-80-7387-097-3.
- 19) ESSER, H., *Sociologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Die Konstruktion der Gesellschaft*. 2000. Frankfurt/Main: Campus Verlag.
- 20) FIALA, J., *Šoková terapie na Ukrajině: O čem se nemluví* [online]. 2014 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://a2larm.cz/2014/04/sokova-terapie-na-ukrajine-o-cem-se-nemluvi/>
- 21) HEER, D. M., 2001. „*International migration*.“ Pp. 1431-1438 in *Encyclopedia of Sociology*. New York: Macmillan Reference USA.

- 22) HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6
- 23) HERVERTOVÁ, V., In: DVOŘÁKOVÁ, J. a kol. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. 1. vyd. V Praze: Triton, 2008, 365 s. ISBN 978-80-7387-097-3.
- 24) HORÁKOVÁ, M., *Problémy integrace etnických menšin*. In: Sociální politika, 1997. č.1/2, s. 4-8.
- 25) HUGO, G., *Cirkulační migrace a rozvoj: asijsko-tichomořská perspektiva* [online]. 2009 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/cirkulacni-migrace-a-rozvoj-asijsko-tichomorska-perspektiva>
- 26) INTEGRAČNÍ CENTRA. [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: www.integracnicentra.cz
- 27) JANDOUREK, J., *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- 28) JANSKÁ, EVA., *Ukrajinec – symbol levné pracovní síly v Česku, nebo zdroj investic na Ukrajině?* [online]. 2007. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/~ejanska/Rozhledy.pdf>
- 29) KOBETS, T., *Media4us: Cizinci si přejí zlepšit znalost českých zákonů* [online]. 2012 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://media4us.cz/cz/clanky/cizinci-si-preji-zlepsit-znalost-ceskych-zakonu>

- 30) LIVINSKÝ, O., *Různé pohledy na emigranty na Ukrajině* [online]. 2007 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ruzne-pohledy-na-emigranty-na-ukrajine>
- 31) MARTIKAINEN, T., *Religion, Immigrants and integration*. In: RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA R., HOFÍREK, O., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 309 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.
- 32) MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*. 1.vyd., Praha. Portál, 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- 33) MIDGAL, J.S., *Boundaries and belonging: States and societies in the struggle to shape identities and local practises*. 2004. Cambridge a New York: Cambridge.
- 34) MIGRACE ONLINE. *Migranti přispívají víc, než berou* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/migranti-prispivaji-vic-nez-berou>
- 35) MIGRAČNÍ MANIFEST. [online]. 2007. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/o-nas/migracni-manifest>
- 36) MIKO, R., *Ukrajina: Úsporná opatření nové vlády*. [online]. 2014 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://outsidermedia.cz/ukrajina-usporna-opatreni-nove-vlady/>
- 37) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., *Efektivita služeb poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti integrace cizinců* [online]. 2008. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/8461/Efektivnost_sluzeb_NNO_integrace_cizin_cu.pdf

- 38) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., *Integrace* [online]. 2015 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>
- 39) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ., *Terminologický slovník* [online]. 2015 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>
- 40) MIOVSKÝ, M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- 41) NEKORJAK, M., *Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky* [online]. 2009 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/klientsky-system-a-ukrajinska-pracovni-migrace-do-ceske-republiky>
- 42) NIESSEN, J., SCHIBEL, Y., *Příručka o integraci: pro tvůrce politik a odborníky z praxe*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005. 83 s. ISBN 80-86878-24-4.
- 43) ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM. [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: www.opu.cz
- 44) OŠMERA, R., *Podoba zkoušky z českého jazyka pro účely získání trvalého pobytu* [online]. 2009 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/podoba-zkousky-z-ceskeho-jazyka-pro-ucely-ziskani-trvaleho-pobytu>

- 45) PIORE, M. J., *Birds of passage. Migrant labor and industrial societies*. In: RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA R., HOFÍREK, O.. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 309 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.
- 46) PORADNA PRO CIZINCE A MIGRANTY. [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://cizincib.charita.cz/>
- 47) *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Společné soužití., 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/19017/Postup.pdf>
- 48) PRŮCHA, J., *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, 167 s. ISBN 978-80-7387-502-2.
- 49) RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA R., HOFÍREK, O., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 309 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.
- 50) REICHEL, J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- 51) RIDVANOVÁ, J., *Migranti přispívají víc, než berou*. [online]. 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/migranti-prispivaji-vic-nez-berou>

- 52) SARTORI, G., *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011, 146 s. PNK. ISBN 978-80-7363-380-6.
- 53) SAYAD, A., *The Suffering of the Immigrant*. 2004. Cambridge: Polity.
- 54) *Úmluva o právním postavení uprchlíků: [Ženeva, 28.7.1951]*. Ostrava: Aries, 1993, 93 s. Světové dokumenty.
- 55) VACKOVÁ, J., *Zdravotně sociální aspekty života imigrantů v České republice*. 1. vyd. V Praze: Triton, 2012, 301 s. ISBN 978-80-7387-514-5.
- 56) Zákon 133/2000 Sb., O evidenci obyvatel, 2000. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
- 57) Zákon 183/2013 Sb., O státním občanství, 2013. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
- 58) Zákon č. 325/1999 Sb., O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
- 59) Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
- 60) Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění, 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*.
- 61) ZHUPNYK, O., *Absolventka školy z Ukrajiny mluví o sociální práci ve své zemi*. In: *Ukrajinci.cz*. [online]. 2012. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:

<http://www.ukrajinci.cz/cs/publikace-clanky/detail/absolventka-skoly-z-ukrajiny-mluvi-o-socialni-praci-ve-sve-zemi/>

- 62) ŽILOVÁ, A., *Úvod do teórie socialnej práce*. 1. Vyd. , Badín: Mentor, 2005. 130 s. ISBN:80-968932-1-1.

8 PŘÍLOHY

Všechny přílohy jsou nahrány na přiloženém CD.

Příloha 1: Okruhy otázek k polostrukturovaným rozhovorům

Příloha 2: Přepisy rozhovorů s informanty, kteří souhlasili s jejich zveřejněním v příloze diplomové práce

Příloha 3: Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky